

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Kladivo na úředníky - role nevládních organizací při práci s uprchlíky
(hrátky s dětmi nebo bič na vládní úředníky?)**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Radek Gális

Autor: Eliška Ochmanová

2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci Kladivo na úředníky, role nevládních organizací při práci s uprchlíky (hrátky s dětmi nebo bič na vládní úředníky?) vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b) zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 14. srpna 2007

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Radku Gálisovi za rady a připomínky při vedení mé práce. Pracovníkům nevládních organizací za poskytnutí rozhovorů. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Veronice Ochmanové a Janu Vomlelovi za pomoc a podporu.

Nightmare for officials – the role of non-governmental organisations in dealing with refugees (playing with children or nightmare for government officials?)

Abstract:

The world is full of different nations and their cultures. It is not only the Czech Republic or Europe, that has to deal with migration and connected issues. Migration has become a global.

There may be a number of reasons for people who leave their homes. Many people move to get a job, others seek the prospect of a better life. However, it is the refugees that are forced to leave their country for more serious reasons, that fill the overall statistics of foreign migrants. Refugees are people who are harassed, endangered or otherwise persecuted in their home country for racial, political or religious reasons.

The Czech Republic began to meet more of refugee-related problems shortly after the Velvet Revolution in 1989. The Czech Republic has ratified international agreement which oblige the country to ensure the protection of refugees, especially asylum seekers, in accordance with international law. Apart from governmental institutions of the Czech Republic, it is also non-governmental bodies which take part in securing their rights of refugees in the Czech Republic.

Non-governmental organisations assist the refugees with their integration into the new environment, tackle the asylum procedure and related problems. These organisations support refugees who have been granted an asylum to integrate into the everyday life. The concrete forms of assistance are aimed at finding jobs or homes, i.e. the most important steps connected with starting their new life in the Czech Republic.

The assistance provided by non-governmental organisations does not consist only of running and maintaining asylums. Another crucial part of their activities consists of getting the public involved in integration schemes and projects aimed at eliminating barriers in the society. It should be remarked that it is especially with integration schemes that non-governmental organisations employ volunteers recruited from the general public. Non-governmental organisations cooperate with other

organisations and government institutions on an international scale to provide their activities.

Obsah

Úvod.....	8
1. Současný stav.....	10
<i>1.2.1. Vývoj uprchlictví a migrace v Evropě</i>	<i>10</i>
<i>1.2.2. Zakotvení postavení uprchlíků v mezinárodním kontextu</i>	<i>11</i>
1.3. Vývoj uprchlictví v České republice	13
<i>1.3.1. Etnická struktura a vývoj počtu žadatelů o azyl v ČR</i>	<i>13</i>
<i>1.3.2. Skupiny uprchlíků v ČR.....</i>	<i>14</i>
<i>1.3.3. Vývoj právního postavení uprchlíků v České republice.....</i>	<i>14</i>
1.4. Azylová procedura v ČR	15
<i>1.4.1. Zákonná úprava azylové procedury</i>	<i>15</i>
<i>1.4.2. Zahájení azylové procedury</i>	<i>16</i>
<i>1.4.3. Průběh správního řízení o udělení azylu.....</i>	<i>17</i>
<i>1.4.4. Ukončení azylové procedury</i>	<i>18</i>
<i>1.4.5. Přezkum rozhodnutí ve věci mezinárodněprávní ochrany soudem</i>	<i>20</i>
1.5. Vládní orgány pracující s uprchlíky	20
<i>1.5.1 Ministerstvo vnitra</i>	<i>21</i>
<i>1.5.2 Cizinecká policie České republiky</i>	<i>21</i>
<i>1.5.3. Odbor azylové a migrační politiky.....</i>	<i>21</i>
<i>1.5.4. Správa uprchlických zařízení</i>	<i>22</i>
1.6. Azylová zařízení v ČR	23
<i>1.6.1. Příjímací středisko</i>	<i>23</i>
<i>1.6.2. Pobytové středisko</i>	<i>23</i>
<i>1.6.3. Integrovaná středisko</i>	<i>25</i>
1.7. Nevládní organizace pracující s uprchlíky	26
<i>1.7.1. Formy nevládních organizací</i>	<i>26</i>
<i>1.7.2. Financování neziskových organizací</i>	<i>28</i>
1.8 Mezinárodní nevládní organizace pracující s uprchlíky.....	28

1.8.1. Vysoký úřad Organizace spojených národů pro uprchlíky (UNHCR)	28
1.8.2. Evropská rada pro uprchlíky a exulanty (ECRE)	30
1.9. Nevládní organizace pracující s uprchlíky v České republice	31
1.9.1. Český helsinský výbor	31
1.9.2. Poradna pro uprchlíky	31
1.9.3. Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)	31
1.9.4. Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)	32
1.9.5. Česká katolická charita	32
1.9.6. Poradna pro uprchlíky a emigranty v Českých Budějovicích	33
1.9.7. Centrum pro integraci cizinců	33
1.9.8. Nezávislé sociálně ekologické hnutí (NESEHNUTÍ)	34
1.9.9. Asociace uprchlíků v České republice (AUČR)	34
1.9.10. Poradna pro integraci (PPI)	35
2. Cíl práce	36
3. Metodika	37
3.1. Metodický postup	37
3.2. Charakteristika souboru	37
4. Výsledky	38
4.1. Výsledky rozhovoru zaměstnanců organizací a jejich odpovědi	39
4.2. Služby nabízené uprchlíkům nevládními organizacemi	59
4.3. Komunikace nevládních organizací s uprchlíky	63
4.4. Dobrovolníci a jejich úloha v nevládních organizacích	64
4.5. Spolupráce nevládních organizací s dalšími institucemi	65
4.5.1. Typy subjektů, které spolupracují s nevládními organizacemi	65
4.6. Hodnocení spolupráce	67
4.6.1. Spolupráce s orgány státní správy	67
4.6.2. Spolupráce mezi nevládními organizacemi navzájem	67
4.6.3. Mezinárodní spolupráce	68
5. Diskuze	69
6. Závěr	71

7. Seznam použitých zdrojů	72
8. Klíčová slova.....	75

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala Kladivo na úředníky - role nevládních organizací při práci s uprchlíky (hrátky s dětmi nebo bič na vládní úředníky?).

Svět je protkán nejrůznějšími národy a jejich kulturami. Moderní doprava a komunikace pomáhají lidem ve vzájemném styku, a proto máme možnost poznání cizích zemí a jejich obyvatel. Život člověka kdekoli na Zemi je ať chceme nebo ne je ovlivňován událostmi, které se ve světě odehrávají. Celkový počet obyvatel světa dosahuje přibližně 6 138 miliónů, z toho 22 milionů činí lidé, kteří byli nuceni opustit své domovy, tedy uprchlíci. Migrací a problémy s ní spojenými se potýká nejen Česká republika, Evropa, ale stala se celosvětovou záležitostí.

Důvody, proč lidé opouštějí své domovy, se různí. Mnozí lidé se stěhují za prací či za vidinou snadnějšího života. Podíl na celkovém počtu cizinců mají však také uprchlíci, kteří jsou k migraci donuceni z mnohem vážnějších pohnutek. Uprchlíci jsou lidé, kteří jsou ve své vlasti pronásledováni, ohroženi nebo jinak znevýhodněni z důvodů rasových, politických či náboženských.

S fenoménem uprchlictví se Česká republika začala blíže seznamovat krátce po listopadové revoluci v roce 1989. O život v Česku je ze strany migrantů stále větší zájem, i když pro některé je i nadále pouze tranzitní zemí, kterou jen procházejí do jiných zemí. ČR je signatářskou zemí mezinárodních úmluv, které ji zavazují, aby poskytla uprchlíkům mezinárodně právní ochranu, především formou azylu. Kromě státních orgánů České republiky se na zabezpečení důstojného života uprchlíků podílí také nevládní organizace.

V průběhu své výběrové praxi ročníku jsem měla možnost nahlédnout do práce Poradny pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích a začala jsem se o problematiku uprchlíků blíže zajímat. Účastnila jsem se při poradenské činnosti, ale i projektů určených pro širokou veřejnost, které měly za cíl informovat o životě migrantů a o zemích, z kterých tito lidé pocházejí.

Ve své bakalářské práci se zabývám úlohou nevládních organizací při práci s uprchlíky. Snažím se zmapovat jejich činnost, a to zejména projekty a programy, které

se přímo týkají problémů uprchlíků. V jednotlivých kapitolách popisují právní aspekty postavení uprchlíků, azylovou proceduru a činnost státních orgánů při zajišťování mezinárodněprávní ochrany uprchlíků. Jedním z cílů mé práce je zmapovat spolupráci vládních a nevládních aktérů a vzájemné rozdělení kompetencí. Zabývám se také právním rámcem fungování neziskového sektoru a možnými způsoby financování činnosti nevládních organizací.

Doufám, že moje práce bude přínosem nejen pro studenty Zdravotně sociální fakulty, ale pro lidi, které tato problematika zajímá a nebo se s ní dostávají do kontaktu. Myslím, že problematika uprchlíků je stále aktuálním tématem a do budoucna jím i zůstane. Sociální práce s uprchlíky by se měla stát nedílnou součástí sociální práce.

1. Současný stav

1.1. Základní pojmy

Problematika migrace a uprchlictví je komplexním fenoménem mezinárodního významu, který má zásadní dopady na nejrůznější oblasti společenského, hospodářského a politického života země. (19)

Migrací rozumíme přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. (20)

Za *uprchlíka* je považován člověk, který opustil svůj stát kvůli místní neutěšené situaci. Uprchlíci se dělí mezi ekonomické uprchlíky (utekli kvůli špatné hospodářské situaci své země), politické uprchlíky (utekli kvůli represivnímu režimu ve své zemi) nebo válečné uprchlíky (utekli kvůli válečné situaci ve svojí zemi). (23)

Ženevskou konvencí Organizace spojených národů z roku 1951 je uprchlík definován jako člověk, který má opodstatněný strach z pronásledování z důvodů rasových, náboženských, národnostních, z důvodů příslušnosti k určité sociální skupině či skupině s určitým politickým názorem; nalézá se mimo zemi, jejímž je občanem nebo v níž běžně pobývá a nemůže či nechce se vrátit domů kvůli obavě z pronásledování. (8)

Migrant je osoba, která na základě svého vlastního dobrovolného rozhodnutí opustí území státu, jehož je občanem a vstoupí na území jiného státu s úmyslem získat tam trvalý nebo dočasný pobyt. (8)

Cizinec je osoba, která se zdržuje legálně na území jiného státu po určitou dobu, a to v zásadě bez ohledu na kvalitu jeho právního statusu. (43)

1.2. Vývoj uprchlictví a migrace

Součástí evropského ale i světového migračního prostoru je i Česká republika, která se po dlouhých letech izolace stala součástí globálního světa. Česká republika je také vázána při práci s uprchlíky mezinárodními smlouvami a dokumenty. (13)

1.2.1. Vývoj uprchlictví a migrace v Evropě

Významnou událostí ve vývoji migrace a uprchlictví v Evropě byla druhá světová válka. S nástupem fašismu v Německu a rozvíjejícím se útlakem došlo k přesídlování a exodu několik tisíců obyvatel především židovského původu. Evropa se pak podílela, do konce 2. světové války, především na emigraci do zámoří. Teprve po skončení války se stala jednou ze světových imigračních oblastí. (35)

Po druhé světové válce došlo k postupnému rozdělení Evropy na dvě části, na kapitalistické a socialistické státy, které se vyvíjely zcela odlišně nejen politicky a kulturně, ale i z hlediska migrace. Po pádu komunistického bloku se v Evropě otevřela dříve víceméně pevně uzavřená východní hranice, a tím vzrostl i počet lidí, kteří migrovali do zemí západní Evropy. Další uprchlickou vlnu v Evropě v druhé polovině 20. století zapříčinily balkánské války, na které později navázala vlna uprchlíků z východní Evropy. (35)

Současná migrace zasahující Evropu je v první řadě důsledkem ekonomické globalizace a válečných konfliktů. Pronikání nadnárodních ekonomických struktur z center do okrajových společností narušuje systémy a formy ekonomické a sociální organizace na těchto tzv. periferiích a vytváří tím předpoklady pro vnitrostátní migraci do měst, tak migraci mezinárodní. (35)

1.2.2. Zakotvení postavení uprchlíků v mezinárodním kontextu

Obdobím ucelené kodifikace norem mezinárodního práva a mezinárodní ochrany lidských práv, tedy i práv uprchlíků, se stalo až 20. století. Mezinárodní úmluvy sjednané před 2. světovou válkou trpěly skutečností, že pouze určitým skupinám uprchlíků byla poskytnuta specifická forma ochrany. (8)

Základní právní normou pro práva uprchlíků se stala *Všeobecná deklarace lidských práv a svobod*, schválená 10. 12. 1948 Valným shromážděním OSN, která stanovuje, že všichni lidé mají právo užívat základní práva a svobody bez diskriminace (10). Pro uprchlíky je důležitým konkrétně článek 14 Všeobecné deklarace lidských práv, který ustanovuje, že „každý má právo vyhledat si v jiné zemi útočiště před pronásledováním a požívat tam azylu.“ tohoto článku vychází klíčový dokument

mezinárodního práva zohledňujícím snahu o řešení problému masového uprchlictví *Úmluvu o právním postavení uprchlíků* známější pod názvem *Ženevská konvence* vydaná Organizací spojených národů v roce 1951. Konvence stanovuje, jaké osoby je třeba za uprchlíky považovat, a jaké minimální právní standardy vůči nim mají signatářské státy uplatňovat. (4)

V Ženevské konvenci je uprchlík definován jako osoba, která se nachází mimo svou zemi původu, či zemi svého posledního trvalého pobytu v důsledku oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských či národnostních, z důvodu příslušnosti k určité sociální skupině, nebo pro své politické přesvědčení. (12)

Ženevská konvence stanovuje princip tzv. *non-refoulement*. Podle tohoto principu nesmí být žádná osoba proti své vůli navrácena na území, kde by mohla být ohrožena a vystavena pronásledování. Dále předepisuje také normy pro jednání s uprchlíky, včetně jejich právního postavení v zaměstnání, v oblasti bydlení a podobně. (12)

Dalším mezinárodním dokumentem, který doplňuje Ženevskou konvenci, pro poskytování ochrany uprchlíků je Protokol o postavení uprchlíků, tzv. Newyorský protokol, přijatý 31.1.1967. Odstraňuje časová omezení, která jsou obsažena v Ženevské konvenci a vybízí smluvní státy, aby přijaly protokol bez teritoriálního omezení. (4)

Mezi další dohody, které upravují postavení uprchlíků, patří: Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Úmluva o právech dítěte. Společný postup v otázce uprchlictví v Evropském prostoru upravují: Schengenská dohoda, Dublinská konvence, Maastrichtská smlouva a Amsterdamská smlouva. (12)

Cílem těchto dohod je ochrana uprchlíků s následným vytvoření podmínek pro integraci v novém kulturně společenském prostředí hostitelské země. Uprchlíkům mají být přiznána alespoň stejná práva a základní pomoc jako cizincům, kteří se na území daného státu zdržují legálně. Samozřejmě jim náleží základní občanská práva, včetně práva na svobodu myšlení, pohybu či práva na ochranu před mučením nebo ponižujícím zacházením. Mezi jejich další práva patří hospodářská a sociální práva. Každému uprchlíku by měl být zajištěn přístup k zdravotní péči. Každému dospělému člověku náleží právo na práci. Dětem uprchlíků se nesmí upírat právo na vzdělání. (4)

1.3. Vývoj uprchlictví v České republice

1.3.1. Etnická struktura a vývoj počtu žadatelů o azyl v ČR

Česká republika je mladý stát s krátkou historií, přesto díky své poloze uprostřed Evropy je křižovatkou, kam přicházejí uprchlíci z různých etnik (32). V současnosti jsou v počtu žadatelů o azyl nejvíce zastoupeni lidé z Ukrajiny, na druhém místě jsou občané Běloruska, následují žadatelé ze Srí Lanky, Uzbekistánu a Ruska. Jmenované skupiny tvoří 51% z celkového počtu žadatelů o azyl. Zbýlých 49% tvoří lidé s různými národnostmi, z nichž žádná není výrazněji zastoupená. (27)

Množství lidí, kteří žádajících o azyl, se v ČR postupně měnilo. Mezi roky 1993–1997 byly počty žadatelů poměrně stabilní, mírně přesahovaly 2 000 osob. V roce 1998 počet žadatelů vzrostl téměř na 4 000 osob a vzrůstající trend pokračoval. S rokem 2000 počet žadatelů dosáhl přibližně 8 800 osob. Doposud nejvyšší počet žadatelů byl zaznamenán v roce 2001, kdy v České republice o azyl zažádalo přibližně 18 000 cizinců. V roce 2002 došlo k rapidnímu poklesu počtu žadatelů o azyl na necelých 8 500 osob. V následujícím roce tento počet narostl na 11 400 žadatelů o azyl. Ke snížení počtu o azyl, a to na 5 459 cizinců. V roce 2005 bylo v České republice evidováno o 1 500 osob méně než v roce 2004, to je 4 021 žadatelů o azyl. Klesající trend v počtech žadatelů o azyl pokračoval rovněž v následujícím roce 2006, kdy v ČR o azyl zažádalo 3 016 osob. Z tohoto počtu žadatelů byl azyl udělen 268 osobám. (27)

Aktuálně platný azyl (k 31. 12. 2006) mělo celkem 1 887 osob v ČR. V roce 2007 k 30. 6. zažádalo o azyl v ČR 846 osob. Ke stejnému datu bylo v ČR Odborem azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR zjištěno 1 973 cizinců s platným azylem. Od počátku tohoto roku byl azyl udělen 112 osobám (včetně 1 osoby s nezjištěnou státní příslušností a 3 osob bez státní přísl.) z 21 států. (27)

1.3.2. Skupiny uprchlíků v ČR

Pro Českou republiku se problém uprchlictví stal aktuálním po pádu komunistického režimu, a to v srpnu 1990, kdy na území tehdejšího Československa dorazila první vlna žadatelů o azyl. (27)

V současné době můžeme rozlišit v České republice tři skupiny uprchlíků. První skupina ČR využívá jako zastávku na cestě ze země původu do států Evropské unie. Tato skupina zde pobývá krátce, Česká republika je pro ni zemí tranzitní a nebuduje si zde k žádným místům nebo institucím hlubší vztah. Azylovou procedurou jmenovaná skupina legalizuje svůj pobyt na území České republiky a to jí poskytuje čas k přípravě další cesty. (32)

Druhá skupina využívá pobytové středisko jako zázemí pro výtěžné aktivity na území ČR. Tuto skupinu tvoří lidé, kteří přijeli pouze za výtěžkem a následně se vracejí do země původu. Azylová procedura je pro ně legalizací pobytu. (32)

Třetí skupina je tvořena uprchlíky, jejichž pohnutky k podání žádosti o azyl, vyhovují podmínkám Ženevské konvence. Důvody podání žádosti o azyl právě v České republice jsou různé, ale velmi často zde hrají roli sociální kontakty, které zde žadatel měl a představa přiměřených životních podmínek v demokratickém státu. Azylová procedura pro tyto žadatele znamená příslib nového života v České republice a legalizaci pobytu v zemi, kde hodlají zůstat. (32)

1.3.3. Vývoj právního postavení uprchlíků v České republice

Přívál uprchlíků přes české hranice postavil státní správu, ale i občanskou veřejnost země, před nelehký úkol vyrovnat se ve vlastní komplikované situaci s dalšími naléhavými problémy spojenými s přijetím nově příchozích. Prioritou bylo urychleně pro uprchlíky zabezpečit ubytování a základní sociální a zdravotní služby, a současně vytvořit pro jejich pobyt potřebný legislativní rámec. (35)

Uprchlíci jsou lidé, jejichž status, upravený jak mezinárodním právem veřejným, tak vnitrostátně, leží někdy mezi kategorií občan ČR (osoba, která má české státní občanství) a cizinec (osoba bez českého státního občanství). To znamená, že nejsou občany ČR se všemi právy a povinnostmi, ale jejich postavení je silnější než postavení cizince. (14)

Zásadním krokem k začlenění problematiky uprchlíků do našeho právního řádu bylo zakotvení práva azylu v článku 43 Listiny základních práv a svobod a přijetí Úmluvy o právním postavení uprchlíků, tzv. Ženevské konvence (Ženeva, 28. 7. 1951) a protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků, tzv. Newyorského protokolu (New York, 31. 1. 1967). (23)

V roce 1990 ČR vešel v platnost *Zákon o uprchlících č. 498/1990 Sb.* Tento zákon definoval mimo jiné postavení uprchlíků jako postavení speciální kategorie cizinců chráněných mezinárodním právem. (23)

Zákon o azylu č. 325/1999 Sb. vstoupil v platnost k 1. 1. 2000 a byl několikrát novelizován. V současnosti je pro žadatele o mezinárodní ochranu stěžejním poslední novela zákona o azylu č. 165/2006 Sb., která upravuje podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat ČR o mezinárodní ochranu formou azylu nebo doplňkové ochrany na území České republiky, a pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany v Česku. Dále upravuje řízení o udělení mezinárodní ochrany formou azylu nebo doplňkové ochrany a řízení o jejich odnětí. V zákoně jsou obsaženy práva a povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany, azylanta a osoby požívající doplňkové ochrany na území. Vymezuje působnost Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Policie České republiky v této oblasti státní správy, státní integrační program a azylová zařízení. (8)

1.4. Azylová procedura v ČR

1.4.1. Zákonná úprava azylové procedury

Zákonem o azylu č. 325/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, došlo k sjednocení azylové procedury v ČR s procedurami vedenými v ostatních členských zemích Evropské unie. Cizinec, který hledá ochranu před pronásledováním ve své zemi původu, tak nežádá přímo o azyl, ale o mezinárodní ochranu. Součástí mezinárodní ochrany je ochrana formou azylu a dále pak tzv. subsidiární ochrana. V rámci Evropské unie platí, že žádost o mezinárodní ochranu je posuzována vždy jen jedním členským

státem. Tento stát je kompetentní k posouzení žádosti bez ohledu na vůli žadatele a místo, kde žádost podal. (20)

Česká republika je povinna posuzovat žádost o mezinárodní ochranu podle ustanovení nařízení Evropské rady č. 343/2003/ES. Jde o dva okruhy situací odvíjejících se od toho, zda na území ČR cizinec vstoupil legálně či nelegálně. (22)

Přicestoval-li cizinec s platným cestovním dokladem opatřeným vízem, pak je jeho žádost posouzena Českou republikou. ČR však žádost neposuzuje tehdy, má-li cizinec v jiné zemi EU legálně žijícího člena rodiny (manžel, manželka, matka, otec či nezletilé dítě). V takovém případě je žádost cizince posouzena v tomto členském státě EU. (22)

Pokud cizinec vstoupil do Česka neoprávněně, posoudí jeho žádost o mezinárodní ochranu Česká republika pouze v případě, že cizinec před podáním žádosti nevstoupil na území žádného jiného členského státu EU nebo pokud mu nelze vstup na území jiného státu prokázat. V opačném případě je jeho žádost posouzena členským státem EU na jehož území vstoupil cizinec jako první. Žádost v ČR nebude posuzována také tehdy, nachází-li se cizinec v ČR neoprávněně, má však vlastní oprávnění k pobytu v jiné zemi EU, či vlastní-li takové povolení někdo z jeho rodiny. (22)

1.4.2. Zahájení azylové procedury

Zahájení správního řízení je přímo vázáno na prohlášení cizince, ze kterého je zřejmý úmysl požádat o udělení azylu. Prohlášení lze učinit pouze na území České republiky písemnou nebo ústní formou do protokolu (8). Prohlášení lze učinit na hraničním přechodu, v přijímacím středisku, ve zdravotnickém zařízení v průběhu hospitalizace, ve vězení a nebo na oblastním ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie za podmínky, že se žadatel dostavil dobrovolně. V zařízení pro zajištění cizinců lze také podat žádost o mezinárodní ochranu, toto oprávnění zaniká po uplynutí sedmi dnů. (22)

Poté, co cizinec učiní prohlášení o azylu, obdrží vstupní vízum do České republiky. Vstupní vízum je platné 30 dnů ode dne jeho udělení. Po udělení víza je žadatel o azyl vyzván, aby se do 24 hodin dostavil do přijímacího střediska, kde podá

žádost o azyl (10). Výjimkou jsou pouze situace, kdy je z objektivních důvodů osobní dostavení nemožné (hospitalizace, vězení v těchto případech navštíví cizince pracovník odboru azylové a migrační politiky a společně sepíše žádost o azyl v místě jeho aktuálního pobytu). V žádosti o azyl žadatel vyplňuje vedle faktografických údajů o cizinci a jeho rodině zjišťuje důvody, které ho vedly k odchodu ze země. V přijímacím středisku provede policie identifikaci cizince. Cizinec musí odevzdat svůj cestovní doklad, jsou mu sejmuty otisky prstů a pořízena jeho fotografie. (8)

Řízení o udělení mezinárodní ochrany se zahajuje podáním žádosti o udělení mezinárodní ochrany na předepsaném tiskopise (36). Azylové řízení se rozbíhá na základě výzvy Ministerstva vnitra k podání návrhu zahájení řízení o udělení azylu. Cizinec tímto získá speciální status účastníka řízení o udělení azylu včetně víza, s čímž jsou spojena práva a povinnosti ve vztahu k právním normám České republiky. (10)

Cizinec, který v České republice o udělení mezinárodní ochrany již žádal, je oprávněn podat žádost o udělení mezinárodní ochrany nejdříve 2 roky od pravomocného ukončení předchozího řízení. (22)

1.4.3. Průběh správního řízení o udělení azylu

Řízení je vedeno v rodném jazyce žadatele nebo s jeho souhlasem v jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět. Tlumočnick je financován státem. Žadatel je umístěn v přijímacím středisku do provedení všech nezbytných úkonů vstupní procedury. Po dokončení je žadatel o azyl přemístěn do pobytového střediska nebo si zajistí vlastní ubytování, kde vyčkává rozhodnutí v azylovém řízení. (8)

Žadatel je povinen spolupracovat s ministerstvem po celou dobu řízení o udělení azylu, proto musí setrvat na území ČR. V případě, že žadatel odešel do soukromí má povinnost informovat ministerstvo o změnách své adresy pobytu po dobu řízení a také musí vždy přijít na pohovor ve věci a předání informací nebo rozhodnutí. (12)

Pohovor s žadatelem je stěžejním úkonem v azylové proceduře, neboť poskytuje žadateli dostatečný prostor popsat své problémy a situaci v zemi původu, která ho vedla k podání žádosti o azyl (8). Cizinec je povinen hlásit veškeré změny okolností či důvodů podstatné pro jeho žádost o azyl. (10)

Ministerstvo vnitra rozhodne v řízení ve věci azylu do 90 dnů ode dne zahájení řízení. Nelze-li vzhledem k povaze případu rozhodnout v devadesátidenní lhůtě, může ji ministerstvo přiměřeně prodloužit. O prodloužení je žadatel písemně informován. (12)

1.4.4. Ukončení azylové procedury

Azylová procedura je ukončena následujícími způsoby, a to získáním azylu, ukončením na vlastní žádost, zamítnutím žádosti o azyl správním orgánem, úmrtím žadatele o azyl a nebo zastavením řízení (8). Řízení může být zastaveno v případě, že se žadatel bez vážného důvodu opakovaně nedostavuje k pohovoru nebo neposkytuje potřebné informace nezbytné pro spolehlivé zjištění skutečného stavu věci a na základě dosud zjištěných skutečností nelze rozhodnout. Dalšími důvody k přerušení řízení je neodstranění vady podání a v řízení nelze z tohoto důvodu pokračovat. Odstranění vady musí proběhnout ve lhůtě stanovené ministerstvem vnitra. (22)

K zastavení řízení dojde, když k řízení o udělení mezinárodní ochrany je příslušný jiný stát, a také když žadatel o udělení azylu v průběhu řízení neoprávněně vstoupil na území jiného státu nebo se o neoprávněný vstup na území jiného státu pokusil. Řízení lze zcela přerušit ze zdravotních nebo jiných závažných důvodů, a to nejdéle na dobu 90 dnů. Na dobu 14 dnů lze řízení přerušit za účelem odstranění vad podání žádosti. (22)

Azylová procedura může trvat až několik let, a to i přes snahu Ministerstva vnitra zefektivnit rozhodovací proces o žádostech o azyl (9). Účastník má právo nechat se na základě plné moci zastupovat, po celou dobu procedury může být ve styku s Úřadem Vysokého komisaře pro uprchlíky a s právníckými osobami zabývajícími se ochranou jeho zájmů. (12)

Udělení azylu

Azyl je udělen, když je v řízení o mezinárodní ochraně zjištěno, že cizinec je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, má odůvodněný strach z pronásledování kvůli rase, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině či pohlaví nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má,

nebo v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště. (22)

Pokud nebyl v průběhu azylového řízení zjištěn ani jeden z výše uvedených důvodů, může být v některých případech udělen *humanitární azyl*, třeba ze zdravotních důvodů. Jestliže byl žadateli azyl udělen, může být přiznán i jeho rodinnému příslušníkovi *azyl za účelem sloučení rodiny*. Rodinným příslušníkem se rozumí manžel azylanta, svobodné dítě azylanta mladší 18 let, rodič azylanta mladšího 18 let. Tyto osoby musí být žadateli o azyl a musí se zdržovat na území ČR. (8)

Osoby, jejichž žádostem o azyl bylo vyhověno se stávají se uprchlíky ve smyslu vnitrostátního i mezinárodního práva. V našich podmínkách to znamená, že právní postavení takovéto osoby je téměř identické s postavením českého státního příslušníka s několika výjimkami. Uprchlík na rozdíl od českého státního příslušníka nemá volební právo, nepodléhá branné povinnosti, může vykonávat výdělečnou činnost pouze se souhlasem příslušných úřadů a může nabývat nemovitého majetku pouze se souhlasem České národní banky. Uprchlíci, s přiznaným azylem, nejsou omezeni ve vstupu do sítě sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění. (12)

Zamítnutí azylu

V zákoně o azylu jsou uvedeny i důvody, které udělení azylu vylučují. Těmito důvody může být spáchání válečného trestného činu, trestného činu proti lidskosti a jiné. Řízením o udělení azylu se zabývá Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR. (8)

Ve zkráceném řízení, v případech zamítnutí, kdy se žádost ukáže zjevně neodůvodněnou, musí ministerstvo rozhodnutí vydat do 30 dnů (22). Žádost je zjevně neodůvodněnou, vedou-li cizince k žádosti o mezinárodní ochranu pouze ekonomické důvody či vyhnutí se stavu všeobecné nouze, uvádí-li bez vážného důvodu nesprávné údaje. Žadateli, který uvádí zjevně nevěrohodné důvody či podal žádost s úmyslem vyhnout se hrozícímu vyhoštění, případně pochází ze státu, který je Českou republikou považován za bezpečný, je žádost rovněž zamítnuta. (8)

V případě negativní odpovědi na žádost má cizinec povinnost upravit svůj pobyt v ČR podle zákona o pobytu cizinců či vycestovat nebo požádat o repatriaci do země původu. Dobrovolná repatriace znamená dobrovolný, bezpečný a důstojný návrat do země původu, který je možno provést kdykoliv během azylové procedury. Ministerstvo vnitra ČR může, za některých okolností, hradit náklady spojené s dobrovolnou repatriací. (8)

Cizinec má ještě možnost jak legalizovat svůj pobyt v České republice, a to zažádáním o udělení *víza za účelem strpění*. V tomto případě cizinec musí pobyt v azylovém zařízení hradit. Má právo zažádat státní orgány ČR o poskytnutí příspěvku. Pouze nárok na bezplatnou zdravotní péči stále trvá. (10)

1.4.5 Přezkum rozhodnutí ve věci mezinárodněprávní ochrany soudem

Žalobu proti rozhodnutí ministerstva ve věci mezinárodní ochrany ze podat ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Ve lhůtě 7 dnů ode dne doručení rozhodnutí lze podat žalobu proti rozhodnutí o žádosti o udělení mezinárodní ochrany, jímž se tato žádost zamítá jako zjevně nedůvodná nebo jímž bylo řízení o udělení mezinárodní ochrany zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany. (22)

K řízení o žalobě je místně příslušný krajský soud, v jehož obvodu je žadatel o udělení mezinárodní ochrany (žalobce) v den podání žaloby hlášen k pobytu. Proti rozhodnutí krajského soudu o žalobě proti rozhodnutí ministerstva ve věci mezinárodní ochrany lze podat kasační stížnost. (22)

1.5. Vládní orgány pracující s uprchlíky

Na azylové proceduře participují tři složky státní správy spadající pod Ministerstvo vnitra ČR. Jsou jimi:

1. Cizinecká policie (CP)
2. Odbor azylové a migrační politiky (OAMP)
3. Správa uprchlických zařízení (SUZ)

1.5.1 Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra České republiky je ústředním orgánem státní správy pro vnitřní věci. Do jeho pravomocí kromě jiného spadá vydávání cestovních dokladů, povolování pobytu cizinců a přiznávání mezinárodní ochrany uprchlíkům. Mezi jeho další kompetence patří správa státní hranice a hraničních přechodů. Ministerstvu vnitra je podřízena cizinecká policie, odbor azylové a migrační politiky a správa uprchlických zařízení. Celá řada projektů určených pro uprchlíky je od Ministerstva vnitra organizována a nebo finančně podporována. Na řadě projektů se podílí také nevládní organizace, o kterých bude pojednáno v dalších kapitolách. (8)

1.5.2 Cizinecká policie České republiky

Odbor cizinecká a pohraniční policie je útvarem Policie ČR s celorepublikovou působností. Odpovídá za plnění úkolů v oblasti ochrany státních hranic a pobytu cizinců na území ČR. Kanceláře cizinecké policie se v azylových střediscích přímo nachází nebo střediska pravidelně navštěvují. (20)

Cizinecká policie ČR zabezpečuje provádění kontroly k dodržování pobytového režimu cizinců, zajišťuje správné řízení v otázce povolování vstupu a pobytu cizinců, vede evidenci cizinců s povolením k pobytu a řeší otázky odpovědnosti za přestupky a trestnou činnost v oblasti své působnosti. Pro potřeby Policie ČR provádí pátrání po cizincích, zajišťuje, kontroluje a vede evidenci o ubytování cizinců v ubytovacích zařízeních v oblasti své působnosti, zabezpečuje zařízení pro zajištění cizinců (8). Dále má v kompetenci vydávání vstupních víz. Vydává víza účastníků řízení za účelem řízení o azylu, vystavuje cestovní dokladů pro azylanty a podobně.(10)

1.5.3. Odbor azylové a migrační politiky

Od 1. července 2000 došlo ke sloučení dvou odborů odborů Ministerstva vnitra ČR, a to Odboru pro uprchlíky a integraci cizinců s Odborem pro imigraci a ochranu státních hranic. Činnosti jmenovaných odborů přešla v plném rozsahu do nově zřízeného Odboru azylové a migrační politiky. (31)

Odbor azylové a migrační politiky má vymezenou působnost v oblasti azylu, uprchlictví, vstupu, pobytu a integrace cizinců. Je útvarem ministerstva vnitra pro odborné řízení činnosti azylových a uprchlických zařízení v oblasti správy azylu a uprchlictví, které uplatňuje prostřednictvím organizační složky Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, o které bude pojednáno v samostatné kapitole. Plní úkoly ministerstva v oblasti azylu a uprchlictví zabezpečuje integrační politiku ve vztahu k azylantům a cizincům a zajišťuje humanitární programy, úkoly v oblasti vstupu a pobytu cizinců na území ČR, zastupování ministerstva vnitra v soudním řízení týkajícím se azylu. (8)

Pod obor azylové a migrační politiky spadá oddělení integrace cizinců, které má na starosti plnění státního integračního programu. Tento program je zaměřen na pomoc azylantům při jejich začleňování do společnosti. (31)

1.5.4. Správa uprchlických zařízení

Česká republika je povinna zabezpečit žadatelům o azyl ubytování a další služby, a to v době od podání žádosti až po její vyřízení, z těchto důvodů vznikla Správa uprchlických zařízení, která byla zřízena 1. ledna 1996 jako rozpočtová organizace Ministerstva vnitra ČR (30). Zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích, platným od 1. ledna 2001, přestala být Správa uprchlických zařízení rozpočtovou organizací a stala se organizační složkou Ministerstva vnitra. (31)

Správa uprchlických zařízení spravuje a provozuje azylová zařízení. Zabezpečuje vnější a vnitřní ochranu žadatelů o udělení azylu v azylových zařízeních. Stará se o poskytování ubytovacích, stravovacích, zdravotních a jiných služeb žadatelům o udělení azylu a cizincům, kterým bylo uděleno vízum za účelem strpění. Má na starost služby pro azylanty v integračních azylových střediscích, vyplácení kapesného a finančních příspěvků. Dále zajišťuje provoz zařízení pro zajištění cizinců V ČR. (8)

1.6. Azylová zařízení v ČR

V České republice se nachází několik typů azylových zařízení, ve kterých jsou ubytováni cizinci, kteří podali žádost o azyl. Jsou to přijímací střediska, pobyťová střediska a integrační azylová střediska. (20)

1.6.1. Přijímací středisko

Cizinec je povinen po zákonem stanovenou dobu pobývat v přijímacím středisku, kde je vykonána vstupní procedura. Vstupní procedura se skládá z identifikace prováděné cizineckou policií, zahájení azylového řízení správním orgánem a komplexní zdravotní prohlídky (3). Zdravotní prohlídka zahrnuje komplexní vyšetření moči, krve, RTG plic a srdce a zjišťování možného nebezpečí nakažlivých infekcí včetně rodinné, sociální a profesní anamnézy. Vstupní procedura trvá v průměru tři týdny a je povinná pro všechny nové žadatele o azyl. Ve vstupní proceduře dále proběhne pohovor s pracovníkem odboru pro migrační a azylovou politiku a také se sociálním pracovníkem. (12)

Hlavním přijímacím střediskem je zařízení ve Vyšních Lhotách se základní kapacitou 580 míst. V roce 2002 bylo otevřeno další přijímací středisko s nově navýšenou kapacitou 45 lůžek v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Praha – Ruzyně (3). Střediska jsou uzavřené zařízení, které z karanténních důvodů není dovoleno opouštět. Po skončení vstupní procedury je přemístěn do pobyťového střediska. (8)

1.6.2. Pobyťové středisko

Pobyťové středisko je určeno k ubytování žadatele o udělení azylu do doby nabytí právní moci rozhodnutí o udělení azylu. Přesun do pobyťového střediska může cizinec odmítnout a nebo pobyťové středisko kdykoliv opustit, poté co udá adresu svého přechodného pobytu. Pokud je žadatel hlášen k pobytu mimo pobyťové středisko, lze mu za určitých podmínek poskytnout finanční příspěvek, který se vyplácí jednorázově a

který je určen k překonání problémů v prvních měsících pobytu mimo azylové zařízení (8). V ČR se nacházejí pobytová střediska v obcích Zastávka u Brna, Kostelec nad Orlicí, Havířov, Stráž pod Ralskem a Zbýšov. (3)

Pobytová střediska se vnitřně dělí na prvoinstanční a druhoinstanční. Žadatelé o azyl, kteří ještě neobdrželi rozhodnutí ve věci své žádosti o azyl, jsou umístěni v prvoinstančních střediscích. Žadatelé, kteří v případě zamítavého rozhodnutí Ministerstva vnitra podali proti tomuto rozhodnutí žalobu, jsou postupně přemísťováni do druhoinstančních středisek. V prvoinstančních azylových zařízeních se nacházejí stálá pracoviště odboru azylové a migrační politiky. (3)

Služby pro žadatele o udělení azylu

Žadatelům o azyl je v azylových zařízeních poskytnuto ubytování, strava, zdravotnické, sociální a další služby. (3)

Ubytování

Žadatelé o azyl mají k dispozici pokoje s lůžkem a místem pro ukládání osobních věcí. K dispozici je společná žehlárna s prádelnou, sušárny, kuchyňka s lednicí a vařičem. Při ubytování ve středisku jsou respektovány rodinné vazby a příslušnost k národnostní nebo náboženské komunitě. (7)

Stravování

Stravování probíhá ve společné jídelně. Klienti mají nárok třikrát denně na teplé jídlo, děti do 15 let dostávají navíc u snídaně a oběda svačiny. Klienti mají na výběr ze tří druhů jídel, vegetariánského, s vyloučením vepřového masa a bez omezení druhů masa. Těhotným ženám, kojícím matkám a klientům s předepsanými dietami je poskytováno speciálně připravené jídlo. Klientům je také umožněno samostatně si připravovat stravu. Klientům je v zařízení vyplácen finanční příspěvek na samostatné vaření, v případě diety také dietní příspěvek, za který si mohou nakoupit potraviny. Samostatné vaření funguje pouze v některých zařízeních. (7)

Zdravotní péče

Žadatelé o udělení mezinárodní ochrany a jeho dítěti narozenému na území a cizinci, jemuž bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu, a jeho dítěti narozenému na území se poskytuje na území bezplatná zdravotní péče v rozsahu péče hrazené ze zdravotního pojištění stanoveném zvláštním právním předpisem. (36)

Sociální služby

Sociální pracovníci pomáhají klientům při adaptaci na nové životní podmínky. Jejich činnost směřuje k úplnému, otevřenému a průběžnému informování klientů, s cílem umožnit jim základní orientaci v prostředí střediska. Ohrožené skupiny žadatelů o azyl, jako jsou matky s dětmi, samostatné ženy, nezletilí bez doprovodu zákonného zástupce a fyzicky či psychicky handicapovaní jedinci, je poskytována specializovaná péče. V případě potřeby je klientům zprostředkováváno psychologické poradenství. (7)

Děti, které se nacházejí ve středisku, se účastní vyučování v českých školách v místě pobytového střediska. Děti jsou rozděleny, podle věku a jazykových znalostí, tedy schopnosti dorozumět se s učitelem, do příslušných tříd základní školy. Děti v předškolním věku, mají možnost navštěvovat tzv. dětské centrum, které se nachází v každém z pobytových středisek. Jde o denní stacionář, který vedou zaměstnanci azylového zařízení, tzv. vychovatelky. (10)

Volnočasové aktivity

Volný čas mohou klienti řízení využívat podle svého uvážení. O volnočasové aktivity se starají zaměstnanci střediska a nevládní organizace. V kulturní místnosti mohou klienti sledovat televizi a hrát společenské hry. V pobytovém středisku se také nachází dětské centrum. (3)

1.6.3. Integrovaná střediska

Integrovaná azylová střediska slouží pro dočasné ubytování osob, kterým byl přiznán azyl. Tyto osoby mají na trhu práce a v sociální i zdravotní oblasti stejná práva a povinnosti jako čeští občané. V integrovaném azylovém středisku si musejí ubytování hradit sami. Bydlí na základě smlouvy o ubytování. Smlouva je ukončena v okamžiku,

kdy azylant získá v rámci státního integračního programu nebo vlastním přičiněním trvalé bydlení (24). Integrační pobytové střediska se najdeme v Jaroměři, Zastávce u Brna, Krásné Lípě, Náchodě a Ústí nad Labem - Předlicích. (8)

Žadatelům po obdržení rozhodnutí o udělení azylu, je nabídnuto zapojit se do integračního programu Ministerstva vnitra (7). Od října roku 2005 realizuje Správa uprchlických zařízení projekt "Integrace 2005", jehož cílem je motivovat azylanty žijící v integračních azylových střediscích k větší aktivitě v oblasti hledání bydlení a zaměstnání. V rámci projektu jsou klientům střediska nabízeny integrační kurzy a poskytována potřebná asistence při jednání na úřadech a s potenciálními majiteli bytů a zaměstnavateli. Správa uprchlických zařízení při realizaci projektu spolupracuje s nevládními organizacemi. Některé aktivity v oblasti integrace azylantů byly spolufinancovány Evropským uprchlickým fondem. (3)

1.7. Nevládní organizace pracující s uprchlíky

V České republice působí celá řada nevládních organizací, nadací či občanských sdružení, které se zabývají uprchlíky, migrací a azylem. Jedná se buď o domovské organizace či sdružení založené v České republice nebo pobočky mezinárodních organizací působících po celém světě. (4)

V ČR působí i mezinárodní organizace Spojených národů, konkrétně Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Prostřednictvím některých neziskových nevládních organizací je u nás činná i Evropská rada o uprchlících a exulantech, která má hlavní sídlo v Londýně. (4)

1.7.1. Formy nevládních organizací

Nevládní nezisková organizace je organizace zabývající se obecně prospěšnou činností, avšak nezřizovaná státem a na státu nezávislá. Problematika existence, činnosti a financování nestátních neziskových organizací, je v České republice monitorována Informačním centrem neziskových organizací. (18)

Občanské sdružení

Občanské sdružení je v České republice nejčastější právní formou neziskové organizace. Právo zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, také i odborové organizace a sdružovat se v nich je ukotveno v zákoně č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, podle něj mají občané právo svobodně se sdružovat a k výkonu tohoto práva není třeba povolení státního orgánu. Občané tak mohou zakládat spolky, společnosti, svazy a hnutí. (18)

Obecně prospěšná společnost

V případě obecně prospěšné společnosti se jedná o subjekt poskytující obecně prospěšné služby všem za stejných podmínek. Zisk se používá na financování dalších aktivit společnosti, to znamená, že zisk nemůže být přerozdělován mezi zakladatele nebo zaměstnance. Právní úprava obecně prospěšné společnosti je zakotvena v zákoně č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech ve znění pozdějších předpisů. (19)

Nadace

Nadace je sdružením majetku, který je zřízen za účelem dosahování obecně prospěšného cíle. Nadační příspěvky se poskytují především z výnosů nadačního jmění a ostatního majetku nadace. Právní úprava nadací je obsažena v zákoně č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech ve znění pozdějších předpisů. (19)

Nadační fond

Nadačním fondem je účelové sdružení majetku zřízené za účelem dosahování obecně prospěšného cíle. Nadační fond nemá nadační jmění a pro dosažení účelu smí použít veškerý majetek. Právní úprava je obsažena v zákoně č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech ve znění pozdějších předpisů. (19)

Církevní právnická osoba

Podmínky pro fungování církevní právnické osoby této organizace jsou upraveny v zákoně č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech, ve znění pozdějších předpisů. (18)

1.7.2. Financování neziskových organizací

Neziskové organizace mohou být financovány z vlastních příjmů. Další možností financování nevládních neziskových organizací jsou dary a veřejné sbírky. Jedním ze způsobů získávání příjmů je fundraising, což je systematická činnost, jejímž výsledkem je získání finančních či jiných prostředků na obecně prospěšnou činnost. Organizace mohou finance získávat také formou dotací, grantů a příspěvků. Druhem finanční pomoci je také daňové zvýhodnění. (18)

Evropský fond pro uprchlíky (ERF)

ERF byl zřízen na pomoc zemím Evropské unie pro snazší přijetí uprchlíků a žadatelů o azyl. Peníze plynoucí z tohoto fondu jsou určeny ke zkvalitnění podmínek přijímání žadatelů o azyl, k poskytování integrační pomoci, a k pomoci zabezpečení dobrovolných návratů do jejich rodné země. (4)

1.8 Mezinárodní nevládní organizace pracující s uprchlíky

1.8.1. Vysoký úřad Organizace spojených národů pro uprchlíky (UNHCR)

Vysoký komisař Organizace spojených národů pro uprchlíky (anglicky United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR) je jednou z pomocných organizací Organizace spojených národů, věnující se uprchlíkům po celém světě. (22)

UNHCR pomáhá uprchlíkům již od roku 1950, kdy byla založena Valným shromážděním Organizace spojených národů v Ženevě. Původně byl UNHCR zřízen po druhé světové válce na dobu tří let k tomu, aby pomohl 1,2 milionu evropských uprchlíků, kteří se po válce ocitli bez domova. Přicházely však nové uprchlické vlny, a proto byl mandát stále prodlužován. (34)

Dnes je UNHCR je jednou z nejdůležitějších humanitárních organizací pro uprchlíky na světě. Za dobu své existence pomohl přibližně 50 milionům lidí. V současnosti se poskytuje pomoc ve 116 zemích o přibližně 19,2 milionů lidí. Sídlo UNHCR je v Ženevě, ale jeho kanceláře se ale nacházejí i v dalších 116 zemích světa.

Zaměření jeho činnosti je především na práci v terénu. Za svoji humanitární činnost si UNHCR dvakrát vysloužilo Nobelovu cenu míru, a to v roce 1954 a 1981. Nejvyšším představitelem UNHCR je Vysoký komisař Organizace spojených národů pro uprchlíky, kterým v současnosti stal António Guterres, bývalý portugalský premiér, který se ujal funkce v červnu 2005. (34)

Činnost UNHCR

Ve své činnosti má dva základní a vzájemně provázané cíle, a to ochraňovat uprchlíky a pomáhat uprchlíkům začít nový život v normálních podmínkách. Organizace je schopna poskytnout v krizových situacích nejen právní ochranu, ale i materiální pomoc. Významnou činností UNHCR je konkrétní pomoc uprchlíkům navrátit se domů nebo integrovat se do společnosti v zemi azylu. Organizace také zajišťuje mezinárodní ochranu. Mezinárodní ochranou je míněn dohled nad dodržováním základních lidských práv a zároveň podává záruku, že nikdo nebude násilně navrácen do země, ve které mu hrozí pronásledování. UNHCR se také podílí na tvorbě mezinárodních smluv, které se týkají práv uprchlíků, a zároveň dohlíží i na to, aby činnost jednotlivých vlád odpovídala minimálním standardům mezinárodního uprchlického práva. Zaměstnanci UNHCR pracují i přímo v uprchlických táborech, kde dohlíží na dodržování práv uprchlíků. (22)

Oblasti činnosti UNHCR

V souvislosti se stále rostoucím počtem uprchlíků hledajícím útočiště v Evropě, vyvstávají nové problémy, které UNHCR pomáhá řešit. Mezi hlavní oblasti působení UNHCR patří Balkán, Kolumbie, Severní Kavkaz, Palestina, Afghánistán, Srí Lanka a Timor. Většinou se jedná o země, kde probíhá nebo nedávno probíhal válečný konflikt. Právě v těchto zemích je pomoc UNHCR nejvíce potřeba. Svou pomoc organizace soustřeďuje také do oblastí afrického kontinentu, Především do Etiopie, Eritree a Súdánu, kde se potýkají s velkými počty běženců. Také střední a západní Afrika se stala dalším působištěm UNHCR. (34)

Spolupracovníci UNHCR

UNHCR spolupracuje s nevládními organizacemi prakticky ve všech oblastech své činnosti. Ke spolupráci s UNHCR se zavázalo více 400 nevládních organizací. Spolupráce se týká realizaci projektů. S dalšími více než 400 organizacemi, které se zavázaly k pomoci při přesídlování, výzkumu, prosazování a zvyšování veřejného povědomí ve věcech týkajících se uprchlíků. (34)

Nejvýznamnějšími spolupracovníky UNHCR jsou další organizace OSN, které se v dílčích otázkách také zabývají pomocí uprchlíků, je to například Světový potravinový program (WFP), Dětský Fond OSN (UNICEF), Rozvojový program OSN (UNDP), Světová zdravotnická organizace (WHO), Úřad OSN pro koordinaci humanitárních záležitostí (OCHA), Vysoká komisařka OSN pro lidská práva. Dále UNHCR spolupracuje i s Mezinárodním výborem Červeného kříže (ICRC), s Mezinárodní federací Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC), Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). (34)

UNHCR působí i v České republice od roku 1992, kdy byla zřízena Pražská styčná kancelář. Ta je tvořena zástupcem Vysokého komisaře, dvěma právními poradci, programovým asistentem, tiskovým mluvčím a technickým personálem. Kancelář je podřízena ústřednímu orgánu UNHCR v Ženevě. (8)

1.8.2. Evropská rada pro uprchlíky a exulanty (ECRE)

ECRE je zastřešující institucí pro šedesát nevládních neziskových organizací Evropy, které se dohodly na mezinárodní spolupráci na poli azylové politiky a práce s uprchlíky. Mezinárodními semináři a setkáními, osvětovou a publikační činností, lobbyistickým působením na vlády evropských zemí, různými granty a příspěvky na projekty se ECRE snaží vytvářet univerzálně přijatelné podmínky v oblasti azylové politiky zemí Evropy. (33)

1.9 Nevládní organizace pracující s uprchlíky v České republice

1.9.1. Český helsinský výbor

Český helsinský výbor je nevládní neziskovou organizací, která v České republice monitoruje stav lidských práv z hlediska Listiny základních práv a svobod (25). Český helsinský výbor je členem Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva se sídlem ve Vídni sdružující helsinské výbory z 46 zemí. (6)

1.9.2. Poradna pro uprchlíky

V roce 1993 vznikla Poradna pro uprchlíky pod Českým helsinským výborem. V roce 2002 byla nahrazena Poradnou pro uprchlíky o. s. (PPU). PPU poskytuje právní, sociální a psychickou pomoc osobám, které u různých příčin musely opustit svou původní zemi a žádají o mezinárodní ochranu v České republice. Pracovníci PPU navštěvují žadatele o azyl v pobytovém středisku Kostelec nad Orlicí a v zařízení pro zajištění cizinců Bálková a Velké Příklepy. Regionální spolupracovníci působí dále v přijímacím středisku Vyšní Lhoty, xv pobytových střediscích Zastávka u Brna a Bělé-Jezová a v Multikulturním centru v Teplicích. PPU má kancelář také v Praze. Na PPU se zároveň obracejí i cizinci, kteří vyžadují většinou bezplatné sociálně právní poradenství. Součástí činnosti Poradny pro uprchlíky je působení na širokou veřejnost s cílem rozvíjet toleranci a potírat xenofobii a rasismus. Poradna se také snaží ovlivňovat koncepční práci legislativu v oblasti migrace a uprchlického práva. (25)

1.9.3. Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Jedná se o jednu z prvních organizací zabývajících se pomocí uprchlíkům v ČR. Tato Organizace byla založena v roce 1991. Věnuje se právní, sociální a psychologické pomoci uprchlíkům a ostatním cizincům na území ČR. Mezi uprchlíky věnuje pozornost zejména ohroženým skupinám, a to dětem, ženám v nesnadném postavení, nemocným a postiženým. (22)

Hlavní sídlo OPU je v Praze, kde jsou pracovníci organizace k dispozici pro uprchlíky a cizince. Významnou činností Opu je pravidelné navštěvování jejich pracovníků v azylových zařízeních a zařízeních pro zajištění cizinců. Zde pomáhají žadatelům o udělení mezinárodní ochrany v řešení jejich problémů. V zařízeních se také podílí na volnočasových aktivitách, určených pro klienty pobývajících v těchto zařízeních. V roce 2005 byla zřízena pobočky v Brně. Od roku 2006 funguje síť mobilních poraden v Karlovarském, Jihočeském, Libereckém, Plzeňském, Pardubickém a Zlínském kraji. (21)

1.9.4. Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)

SOZE poskytuje pomoc imigrantům přicházejícím do České republiky, která zde působí již od roku 1990. Oficiálně registrována Ministerstvem vnitra ČR byla v roce 1992. Své sídlo má v Brně a poradci poskytují asistenci v brněnské kanceláři i ve všech azylových zařízeních na území Moravy a Slezska. SOZE provozuje Azylový dům v Brně. Zvýšená péče je poskytována zranitelným skupinám uprchlíků a cizinců, jakými jsou osamocené ženy s dětmi, nezletilé děti bez doprovodu, nemocní, handicapovaní či různě postižení lidé. (28)

SOZE je také členem mezinárodní organizace ECRE (od roku 1994) a zakládajícím členem CEFran. Hlavní činností SOZE je právní a sociální poradenství poskytované žadatelům v azylovém řízení v České republice. Právní poradenství je poskytováno jak skupinově, tak individuálně a zahrnuje nejčastěji pomoc při odvolacím řízení v případě zamítnutí žádostí druhé instancí. Sociální poradenství je zaměřeno na osvětovou činnost z oblasti práv a povinností cizince, s možností jejich uplatnění na trhu práce, s vzděláváním a podobně. Vedle poradenské činnosti SOZE pořádá humanitární akce sběru šatstva, kulturní a osvětovou činnost. (22)

1.9.5. Česká katolická charita

Česká katolická charita je nezisková organizace, která je součástí římskokatolické církve a zaměřuje se na pomoc lidem v nouzi bez ohledu na příslušnost k rase, národnosti či náboženství. Původně byla Charita na našem území založena roku

1918. V padesátých letech byla její činnost komunistickým režimem téměř zakázána a své obnovy se dočkala až po revoluci v roce 1989. Spektrum jejích aktivit (azylové domy, hospice, poradny, denní stacionáře, domovy pro seniory, atd.) se jednou svou částí zabývá i migrací a azylem. Vedle své mezinárodní pomoci uprchlíkům na celém světě zabývá se Česká katolická charita i otázkou migrace, azylu a práce s uprchlíky u nás. Její činnost zahrnuje především materiální a finanční pomoc čekatelům v azylové proceduře a uznaným azylantům. V azylových zařízeních nejčastěji provozuje sklady humanitárního šatstva, které získává ze sbírek. (5)

1.9.6. Poradna pro uprchlíky a emigranty v Českých Budějovicích

Poradna funguje od roku 1995, kdy byla založena jako jeden z projektů pod Diecézní charitou České Budějovice. Poskytuje bezplatně sociálně-právní poradenství, doprovod a asistenci na úřadech, pomoc při zprostředkování bydlení a zaměstnání, přímou pomoc v nouzi a pomoc při integraci do společnosti. Poradna také nabízí duchovní promluvu s knězem nebo pastoračním asistentem. Poradna úzce spolupracuje s Multikulturním centrem, které rovněž spadá pod Diecézní charitu České Budějovice. (26)

Multikulturní centrum nabízí bezplatnou výuku českého jazyka pro cizince, pravidelné setkávání přátel centra, bezplatnou konverzi v angličtině a různé sportovní akce. (16)

1.9.7. Centrum pro integraci cizinců

Centrum pro integraci cizinců je občanské sdružení založené v roce 2003, jehož posláním je prostřednictvím sociálního poradenství a dalších aktivit napomáhat imigrantům a azylantům, kteří jsou nebo mohou být v nepříznivé sociální situaci při jejich integraci do společnosti. Centrum pro integraci realizuje sociálním poradenstvím a projekty zaměřené na integraci cizinců na trh práce až po výuku ČJ pro cizince. (22)

1.9.8. Nezávislé sociálně ekologické hnutí (NESEHNUTÍ)

Nesehnutí vzniklo v roce 1997 v Brně s cílem aktivně napomoci řešení problémů v oblasti ochrany lidských práv, životního prostředí a práv zvířat. Hnutí se snaží o prosazování myšlenek ohleduplnějšího přístupu k životnímu prostředí a respektování lidských práv. (17)

Kampaň Bezpečí pro uprchlíky

Kampaň „Bezpečí pro uprchlíky“ vznikla v prosinci roku 2003 v rámci činnosti brněnské skupiny NESEHNUTÍ a brněnské pobočky Amnesty International. Ve své činnosti se zaměřujeme se na 3 základní oblasti, a těmi jsou vzdělávací a osvětové aktivity, azylová politika ČR a volnočasové aktivity. (17)

Ve své vzdělávací a osvětové činnosti se věnuje odbourávání stereotypních a xenofobních názorů české veřejnosti na uprchlíky a podporuje aktivní zapojení jedinců do pomoci uprchlíkům. Organizuje besedy a workshopy pro veřejnost, promítání filmů, etnické večery, ochutnávky tradičních pokrmů apod. Vydává uprchlický čtvrtletník PŘES a další informační materiály. V oblasti azylové politiky NESEHNUTÍ upozorňuje na nedostatky azylové politiky ČR a přístupu odpovědných orgánů ministerstva vnitra formou tiskových zpráv. V rámci kampaně vyjíždí pracovníci a dobrovolníci nesehnutí do zařízení pro uprchlíky v Zastávce u Brna a Zbýšově. V zařízeních organizují hry, soutěže a sportovní činnosti pro děti i dospělé. (17)

1.9.9. Asociace uprchlíků v České republice (AUČR)

Asociace uprchlíků v České republice vznikla v roce 2005 jako nevládní a nezisková organizace cizích státních příslušníků, kteří se věnují integraci uprchlíků do České společnosti, nebo se sami nacházejí v procesu integrace, či jím sami prošli. (1)

Své členy sdružuje na základě společného zájmu. Je registrována Ministerstvem vnitra ČR jako organizace s mezinárodním prvkem. Hlavním cílem činnosti AUČR je podporovat integraci uprchlíků do České společnosti. Tohoto cíle chce dosáhnout

především aktivním zapojováním uprchlíků do procesu ovlivňování aktivit směřujících k integraci, podporováním vzdělávání a šířením informací v oblasti integrace uprchlíků, vyměňováním si zkušeností s ostatními uprchlíky nebo organizacemi pracujícími v této oblasti. Dále AUČR provozuje Ženský klub, Centrum dětí a mládeže a diskusní klub. V neposlední řadě je cílem asociace vytvořit platformu reprezentující všechny skupiny uprchlíků ze všech zemí původu. Při své činnosti AUČR spolupracuje s pražskou kanceláří UNHCR a s občanským sdružením HAMPSON 4 KIDS. (1)

1.9.10. Poradna pro integraci (PPI)

PPI je občanské sdružení, které bylo založeno v roce 1997. Jedná se o nevládní neziskovou organizaci zabývající se integrací osob, jimž byl v České republice přiznán status uprchlíka, a od roku 2002 také dlouhodobě usazených cizinců v České republice. (24)

Smyslem činnosti PPI je hájit lidská práva lidí s uděleným azylem i dalších cizinců v České republice a pomoci jim tak, aby se stali rovnocennými členy společnosti. Cílem je vytvořit a realizovat funkční systém plné integrace azylantů a ostatních cizinců v České republice. Ve své činnosti se zaměřuje na všechny aspekty integrace cizinců, a to jak na práci s konkrétními klienty, tak i na aktivity, které směřují k ovlivňování politiky a společenské atmosféry v oblasti uprchlictví a migrace. (24)

2. Cíl práce

Cílem mé práce je zmapování činnosti nevládních organizací pracujících s uprchlíky na území České republiky. Chci zjistit, jaké formy pomoci vybrané nevládní organizace poskytují, jaké projekty realizují a jaké služby mohou nabídnout. Dále zjišťuji, zda je činnost vybraných nevládních organizací dostatečně personálně a finančně zajištěna a jak funguje vzájemná spolupráce nevládních organizací a spolupráce se státními orgány zaměřenými na práci s uprchlíky.

3. Metodika

3.1. Metodický postup

Ve své práci jsem jako techniku výzkumu zvolila kvalitativní metodologický přístup. Kvalitativní výzkum využívá především induktivní přístup, kdy na základě sesbíraných dat a vysledovaných pravidelností jsou vysloveny pracovní hypotézy, které mohou být dalším sběrem dat ověřovány. (11)

Jako metodu svého výzkumu jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Analyzovala jsem internetové stránky vybraných organizací, ze kterých jsem získala přehled o jejich zaměření a činnosti, V rozhovoru jsem použila soubor otázek, která jsem postupně pokládala pracovníkům vybraných nevládních organizací a podle vývoje rozhovoru jsem pokládala doplňující otázky.

3.2. Charakteristika souboru

Pro svůj výzkum jsem zvolila soubor sedmy pracovníků různých nevládních organizací pracujících s uprchlíky. Skupinu respondentů tvořilo pět zaměstnankyň, které realizují sociální nebo právní poradenství, jedna vedoucí poradny pro uprchlíky a pracovnice, která má na starost volnočasové aktivity v azylovém zařízení. Doba působení respondentů v nevládních organizacích se pohybuje od 2 až po 18 měsíců. Jedna respondentka uvádí zkušenosti s prací s uprchlíky již z dřívějšíka a jedna prošla azylovou procedurou. Ostatní předchozí zkušenosti prací s uprchlíky nemají. Zaměstnanci organizací pro účely mého výzkumu vystupují anonymně, to znamená, že neuvádí své jméno, příjmení ani jiné identifikační údaje. Při kontaktování jednotlivých respondentů jsem využila informace z organizace, kde jsme vykonávala odbornou praxi, a dále veřejně dostupné kontakty na internetu. Respondenti odpovídali na mé dotazy zcela dobrovolně a byly informování o tom, že jejich odpovědi budou využity pro zpracování mé bakalářské práce.

4. Výsledky

4.1. Výsledky rozhovoru zaměstnanců nevládních a jejich odpovědi

Respondent č. 1

Rozhovor:

1. Jakou zastáváte pozici v rámci vaší organizace?

Pracuji v Centru pro integraci cizinců v Praze jako sociální poradkyně. Jsem také koordinátorkou několika projektů.

2. Jak dlouho v organizaci pracujete?

14 měsíců.

3. Měl/a zkušenosti s prací s uprchlíky před Vaším nástupem do organizace?

Před nástupem do Centra pro integraci cizinců jsem zkušenosti s prací s uprchlíky neměla.

4. V čem spatřujete hlavní přínos vaší organizace při práci s uprchlíky?

Hlavním posláním naší organizace je především pomoc při integraci cizinců do české společnosti. Mezi cíle naší organizace patří také ovlivňování celkového společenského a legislativního prostředí tak, aby bylo pro uprchlíky přístupnější, spravedlivější a více podporovalo jejich společenskou participaci a integraci. Toho hodláme dosáhnout naší účastí na aktivitách typu meziresortních komisí, Výboru pro práva cizinců, vyjadřováním se k ožehavým tématům v odborném i běžném tisku a v jiných médiích, propagací problematiky a dalšími aktivitami.

5. Jakým způsobem kontaktujete uprchlíky?

Uprchlíci nás kontaktují sami. Naše služby jsou jim nabídnuty a uprchlíci se sami rozhodnou zda naše služby využijí.

6. Jak se uprchlíci o nabízených službách dozvědí?

Snažíme se o propagaci na internetových stránkách, i když samozřejmě chápeme, že přístup uprchlíků k internetu je značně omezen. Navštěvujeme uprchlická zařízení, kde nabízíme naše služby. Uprchlíci jsou informováni také letáky a brožurami.

7. Jakými způsoby s uprchlíky komunikujete?

Komunikujeme s nimi telefonicky, elektronicky a osobně. Komunikace je možná ve třech jazycích česky, rusky a anglicky. Pokud je to nezbytně nutné najímáme tlumočníka.

8. Jak dlouho obvykle vaše spolupráce trvá?

Naše spolupráce trvá u různých klientů různou dobu.

9. Narážíte na nějaké překážky při práci s uprchlíky?

Narážíme na mnoho překážek, odstraňovat nám je pomáhá vytrvalý a trpělivý přístup. Překážky se převážně týkají zdlouhavého jednání s úřady.

10. Má vaše organizace dostatek kvalifikovaných pracovníků, abyste mohli realizovat cíle vaší organizace?

Ano, myslím, že Centrum pro integraci cizinců má dostatek kvalifikovaných pracovníků.

11. Využívá vaše organizace při své činnosti dobrovolníky?

Dobrovolníky využíváme při celé řadě projektů a dalších našich aktivit.

12. Jaké s nimi máte zkušenosti?

Zkušenosti máme dobré. Bohužel v současnosti máme dobrovolníků nedostatek.

13. Domníváte se, že je činnost vaší organizace dlouhodobě finančně zajištěna?

Pro tento rok ano a doufám, že i do budoucna.

14. S jakými organizacemi při své činnosti spolupracujete?

Spolupracujeme s nevládními a státními organizacemi.

15. Jak byste hodnotil/a spolupráci s ostatními nevládními a vládními v ČR, považujete ji za dostatečnou?

Spolupráce s ostatními nevládními neziskovými organizacemi považuji za uspokojivou.

16. Je spolupráce se státními orgány dostatečná?

Spolupráce se státní správou je o něco složitější, než s nevládními organizacemi.

17. V čem je spolupráce složitější?

Komunikace s orgány státní správy je často zbytečně zdlouhavá a jejich přístup k uprchlíkům příliš laxní a neosobní.

18. Podařilo se vaší organizaci navázat fungující partnerství v rámci ČR, EU a mezinárodní úrovni?

Fungující partnerství máme v rámci EU.

19. Jak byste hodnotil/a činnost organizací zabývajících se uprchlickou otázkou v ČR? Pokuste se porovnat činnost vládních a nevládních aktérů v čem se liší, doplňují a co naopak chybí při pomoci uprchlíkům?

Vládní organizace pracují na byrokratickém principu, největší respekt mají k papírům a razítkům. Základem naší práce je respekt k klientům. Ostatní nevládní organizace to myslím mají podobně.

Respondent č. 2

Rozhovor

1. Jakou zastáváte pozice v rámci vaší organizace?

Jsem vedoucí Poradny pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích.

2. Jak dlouho v organizaci pracujete?

6 měsíců.

3. Měl/a zkušenosti s prací s uprchlíky před Vaším nástupem do organizace?

Zkušenosti s prací s uprchlíky jsem neměla.

4. V čem spatřujete hlavní přínos vaší organizace při práci s uprchlíky?

V konkrétní pomoci uprchlíkům. Hlavní náplní práce poradny je samozřejmě poradenská činnost, pomoc uprchlíkům při orientaci v nové zemi a asistence při jednání s úřady nebo při sepisování dokumentů. V rámci charity je pro uprchlíky v případě potřeby zajištěna také materiální a finanční pomoc.

5. Jakým způsobem kontaktujete uprchlíky?

Klienti nás kontaktují sami. O naši organizaci se mohou dozvědět z internetových stránek a letáků a dalších propagačních akcí.

6. Jakými způsoby s uprchlíky komunikujete?

S klienty komunikujeme osobně popřípadě telefonicky.

7. Jak dlouho obvykle vaše spolupráce trvá?

Většinou se jedná o jednorázovou intervenci nebo klienti dochází opakovaně.

8. Narážíte na nějaké překážky při práci s uprchlíky?

Ano, na překážky narážíme poměrně často.

9. Co vám pomáhá tyto překážky odstraňovat?

Hlavně spolupráce s ostatními nevládními organizacemi.

10. Má vaše organizace dostatek kvalifikovaných pracovníků, abyste mohli realizovat cíle vaší organizace?

Ano.

11. Využívá vaše organizace při své činnosti dobrovolníky?

Samozřejmě.

12. Jaké s nimi máte zkušenosti?

Zkušenosti s dobrovolníky máme velmi pozitivní. Pomáhají hlavně při akcích určených pro širokou veřejnost.

13. Domníváte se, že je činnost vaší organizace dlouhodobě finančně zajištěna?

Myslím, že ano.

14. S jakými organizacemi při své činnosti spolupracujete?

Spolupracujeme s ostatními nevládními organizacemi v České republice a s orgány státní správy.

15. Jak byste hodnotil/a spolupráci s ostatními nevládními a vládními v ČR, považujete ji za dostatečnou?

Ocenila bych užší spolupráci s nevládními organizacemi a provázanější komunikaci. Myslím, že by se organizace vzájemně měly více informovat o svých projektech a aktivitách, aby bylo rozvržení služeb v ČR rovnoměrnější. Setkali jsme se s případem, kdy Organizace pro pomoc uprchlíkům otevřela mobilní poradnu pro uprchlíky

v Českých Budějovicích, aniž by dříve informovali, že tato služba ve městě již existuje. Mobilní poradna tak mohla být pro uprchlíky otevřena v jiné lokalitě v Jihočeském kraji.

16. Je spolupráce se státními orgány dostatečná?

Ne. Ocenila bych i jinou formu spolupráce a vstřícnější přístup ze stran zaměstnanců státní správy.

17. Podařilo se vaší organizaci navázat fungující partnerství v rámci ČR, EU a mezinárodní úrovni?

Ano.

18. Jak byste hodnotil/a činnost organizací zabývajících se uprchlickou otázkou v ČR? Pokuste se porovnat činnost vládních a nevládních aktérů v čem se liší, doplňují a co naopak chybí při pomoci uprchlíkům?

Podle mého názoru mají vládní organizace příliš neosobní přístup. Naopak nevládní organizace kladou důraz na klienta a jeho potřeby.

Respondent č. 3

Rozhovor

1. Jakou zastáváte pozice v rámci vaší organizace?

Pracuji jako sociální poradkyně v Organizaci pro pomoc uprchlíkům.

2. Jak dlouho v organizaci pracujete?

12 měsíců.

3. Měl/a zkušenosti s prací s uprchlíky před Vaším nástupem do organizace?

Dříve jsem pracovala jako dobrovolnice v pobytovém středisku. Hned po ukončení studia jsem nastoupila do OPU.

4. V čem spatřujete hlavní přínos vaší organizace při práci s uprchlíky?

Cílem OPU je pomáhat uprchlíkům na území České republiky a také těm, kteří již v ČR požívají práva azylu a dočasné ochrany. Opu se zaměřuje především na znevýhodněné skupiny uprchlíků.

5. Jakým způsobem kontaktujete uprchlíky?

Někteří klienti nás kontaktují sami. Jiní se o nás mohou dočíst v příručkách, které jsme ve spolupráci s dalšími organizacemi vydali. V některých případech kontakt na naši organizaci dostávají od jiných organizací v rámci vzájemné spolupráce. Naše služby jsou nabízeny i přímo v azylových střediscích.

6. Jakými způsoby s uprchlíky komunikujete?

Komunikace probíhá přímo osobním kontaktem, telefonicky a nebo elektronickou formou. V některých případech najímáme na komunikaci s klientem tlumočnicka.

7. Jak dlouho obvykle vaše spolupráce trvá?

Délka spolupráce se liší vzhledem k druhu poskytované služby. V poradenských službách se většinou jedná o jedinou návštěvu. V azylových zařízeních spolupráce může trvat i několik let. Při kurzech, pořádaných naší organizací a v rámci některých projektů se práce s cílovou skupinou velmi různí.

8. Narážíte na nějaké překážky při práci s uprchlíky?

Ano, na problémy při své práci narazíme. Většina z nich pramení z neochoty s naší organizací spolupracovat a z lidské hlouposti.

9. Co vám pomáhá tyto překážky odstraňovat?

Vstřícný přístup a trpělivost.

10. Má vaše organizace dostatek kvalifikovaných pracovníků, abyste mohli realizovat cíle vaší organizace?

Myslím, že ano. Máme i dostatek externích pracovníků, kteří nám přislíbili spolupráci v případě potřeby. Těchto služeb využíváme při některých našich projektech.

11. Využívá vaše organizace při své činnosti dobrovolníky?

Ano. Dobrovolníci jsou nedílnou součástí našich aktivit. Bez dobrovolníků by se řada projektů uskutečnila jen s velkými obtížemi.

12. Jaké s nimi máte zkušenosti?

Ve většině případů máme pozitivní zkušenost. Pro dobrovolníky pořádáme různé akce a setkáváme se s velmi pozitivní odezvou ze stran dobrovolníků.

13. Domníváte se, že je činnost vaší organizace dlouhodobě finančně zajištěna?

Ano, máme dostatek partnerů, kteří nás finančně podporují. Využíváme také finanční podpory ze zahraničních zdrojů.

14. S jakými organizacemi při své činnosti spolupracujete?

Spolupracujeme s organizacemi na světové, evropské a celostátní úrovni. V rámci České republiky spolupracujeme s orgány státní správy i na místní regionální úrovni. Od roku 2006 funguje síť mobilních poraden také v Jihočeském, Karlovarském, Libereckém, Plzeňském, Pardubickém a Zlínském kraji. OPU má svou pobočku také v kraji Jihomoravských, která velice účinně pracuje se státní správou Jihomoravského kraje.

15. Jak byste hodnotil/a spolupráci s ostatními nevládními a vládními v ČR, považujete ji za dostatečnou?

Myslím, že spolupráce funguje dostatečně.

16. Je spolupráce se státními orgány dostatečná?

Ano. Naše organizace je orgány státní správy často oslovena ke spolupráci a nebo přímo k plnění státních projektů.

17. Podařilo se vaší organizaci navázat fungující partnerství v rámci ČR, EU a mezinárodní úrovni?

Máme mnoho fungujících partnerství. Spolupracujeme s řadou organizací v evropských zemích ale i mimo Evropu. Na našich stránkách je i možnost přihlásit se do klubu přátel OPU, tímto způsobem podpořit naši vizi.

18. Jak byste hodnotil/a činnost organizací zabývajících se uprchlickou otázkou v ČR? Pokuste se porovnat činnost vládních a nevládních aktérů v čem se liší, doplňují a co naopak chybí při pomoci uprchlíkům?

Činnost organizací pracujících s uprchlíky bych hodnotila jako uspokojivou. Myslím, že by do budoucna měla více zaměřit na práci s veřejností. Na odstraňování předsudků a xenofóbních názorů české společnosti.

Respondent č. 4

Rozhovor

1. Jakou zastáváte pozice v rámci vaší organizace?

Realizuji poradenskou činnost v Poradně pro uprchlíky v Českých Budějovicích.

2. Jak dlouho v organizaci pracujete?

Přibližně 2 měsíce.

3. Měl/a zkušenosti s prací s uprchlíky před Vaším nástupem do organizace?

Žádné zkušenosti z dřívějšíka nemám.

4. V čem spatřujete hlavní přínos vaší organizace při práci s uprchlíky?

Hlavním přínosem je samozřejmě konkrétní pomoc klientům a práce s širokou veřejností. Smyslem práce s veřejností je podání informací o zemích, ze kterých uprchlíci přicházejí.

5. Jakým způsobem kontaktujete uprchlíky?

Většina uprchlíků nás kontaktuje sama.

6. Jakými způsoby s uprchlíky komunikujete?

Komunikace probíhá osobním kontaktem.

7. Jak dlouho obvykle vaše spolupráce trvá?

Jedná se o jednorázovou intervenci nebo o opakované návštěvy naší poradny.

8. Narážíte na nějaké překážky při práci s uprchlíky?

Žádné mě momentálně nenapadají.

9. Má vaše organizace dostatek kvalifikovaných pracovníků, abyste mohli realizovat cíle vaší organizace?

V poradně pracujeme dvě. Domnívám se, že pro účely poradny je tento počet dostačující. Do budoucna by se dalo uvažovat o rozšíření našich služeb, ale zatím to nemáme v úmyslu.

10. Využívá vaše organizace při své činnosti dobrovolníky?

Využíváme dobrovolníky diecézní charity České Budějovice.

11. Jaké s nimi máte zkušenosti?

Dobré.

12. Domníváte se, že je činnost vaší organizace dlouhodobě finančně zajištěna?

Domnívám se, že prozatím ano.

13. S jakými organizacemi při své činnosti spolupracujete?

Naše spolupráce probíhá hlavně v rámci České katolické charity.

14. Jak byste hodnotil/a spolupráci s ostatními nevládními a vládními v ČR, považujete ji za dostatečnou?

Spolupráce podle mého názoru funguje dobře.

15. Je spolupráce se státními orgány dostatečná?

Myslím, funguje dostatečně. Za rozvinutější a účinnější považuji spolupráci v rámci neziskových organizací.

16. Podařilo se vaší organizaci navázat fungující partnerství v rámci ČR, EU a mezinárodní úrovni?

Ano v rámci Evropské unie.

17. Jak byste hodnotil/a činnost organizací zabývajících se uprchlickou otázkou v ČR? Pokuste se porovnat činnost vládních a nevládních aktérů v čem se liší, doplňují a co naopak chybí při pomoci uprchlíkům?

Činnost organizací je dostačující, ale některé předpisy podle mého názoru znesnadňují práci nevládních.

Respondent č. 5

Rozhovor

1. Jakou zastáváte pozice v rámci vaší organizace?

Mám na starosti volnočasové aktivity provozované OPU v pobytovém středisku.

2. Jak dlouho v organizaci pracujete?

Rok a půl.

3. Měl/a zkušenosti v práci s uprchlíky před Vaším nástupem do organizace?

S prací s uprchlíky přímo ne, ale mám jiné zkušenosti. V České republice jsem přibližně pět let a sama jsem prošla azylovou procedurou.

4. V čem spatřujete hlavní přínos vaší organizace při práci s uprchlíky?

Připravujeme uprchlíky na možný budoucí život v České republice, formou různých kurzů a projektů pro lepší uplatnění na trhu práce.

5. Jakým způsobem kontaktujete uprchlíky?

Nabízíme jim naše služby přímo v azylových zařízeních nebo nás klienti kontaktují sami.

6. Jakými způsoby s uprchlíky komunikujete?

Komunikujeme s nimi osobně.

7. Jak dlouho obvykle vaše spolupráce trvá?

Doby spolupráce se různí, podle poskytovaných služeb.

8. Narážíte na nějaké překážky při práci s uprchlíky?

Největší překážkou je xenofobní přístup některých jedinců.

9. Co vám pomáhá překážky odstraňovat?

Jedná se o dlouhodobější záležitost, která se nedá rychle odstranit. Pouze osvětovou činností a působením na veřejnost je možno dojít k výsledkům.

10. Má vaše organizace dostatek kvalifikovaných pracovníků, abyste mohli realizovat cíle vaší organizace?

Ano.

11. Využívá vaše organizace při své činnosti dobrovolníky?

Zajisté dobrovolníci jsou významnou silou při naší práci.

12. Jaké s nimi máte zkušenosti?

Výborné.

13. Domníváte se, že je činnost vaší organizace dlouhodobě finančně zajištěna?

Ano.

14. S jakými organizacemi při své činnosti spolupracujete?

Spolupracujeme s celou řadou organizací.

15. Jak byste hodnotil/a spolupráci s ostatními nevládními a vládními v ČR, považujete ji za dostatečnou?

Spolupráce je velice dobře rozvinuta a funguje.

16. Je spolupráce se státními orgány dostatečná?

Domnívám se, že ano.

17. Podařilo se vaší organizaci navázat fungující partnerství v rámci ČR, EU a mezinárodní úrovni?

V Evropské unii.

18. Jak byste hodnotil/a činnost organizací zabývajících se uprchlickou otázkou v ČR? Pokuste se porovnat činnost vládních a nevládních aktérů v čem se liší, doplňují a co naopak chybí při pomoci uprchlíkům?

V České republice je činnost organizací pracujících s uprchlíky dobré. Myslím, že by se Česká republika měla zaměřit na spolupráci a pomoc uprchlíkům v zemích, kde jsou stále uprchlíkům upírána základní lidská práva. Taková činnost by byla jistou formou prevence i pro ČR.

Respondent č. 6

Rozhovor

1. Jakou zastáváte pozice v rámci vaší organizace?

Jsem sociální poradkyně v Sdružení občanů zabývajících se emigranty.

2. Jak dlouho v organizaci pracujete?

12 měsíců.

3. Měl/a zkušenosti s prací s uprchlíky před Vaším nástupem do organizace?

Ne.

4. V čem spatřujete hlavní přínos vaší organizace při práci s uprchlíky?

Náplní činnosti SOZE je poskytování pomoci uprchlíkům. Pomoc spočívá hlavně v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, v realizaci volnočasových a vzdělávacích programů. Následně pak pomoc při integraci do majoritní společnosti.

5. Jakým způsobem kontaktujete uprchlíky?

Uprchlíci o naše služby žádají sami nebo jsou jim nabízeny v azylových zařízeních či jsou k nám odesláni jinými institucemi.

6. Jakými způsoby s uprchlíky komunikujete?

Osobně nebo telefonicky.

7. Jak dlouho obvykle vaše spolupráce trvá?

Většinou se jedná o jednorázovou pomoc. V rámci některých projektů je nutná delší spolupráce.

8. Narážíte na nějaké překážky při práci s uprchlíky?

Ano, a to na nechápavý postoj některých lidí.

9. Co vám pomáhá tyto překážky odstraňovat?

Trpělivost.

10. Má vaše organizace dostatek kvalifikovaných pracovníků, abyste mohli realizovat cíle vaší organizace?

Ano má.

11. Využívá vaše organizace při své činnosti dobrovolníky?

Ano. Dobrovolníci s námi spolupracují v mnoho oblastech naší činnosti.

12. Jaké s nimi máte zkušenosti?

Nemohu si stěžovat.

13. Domníváte se, že je činnost vaší organizace dlouhodobě finančně zajištěna?

Ano. Finance čerpáme z více zdrojů. Některé projekty finančně podporují naši partneři.

14. S jakými organizacemi při své činnosti spolupracujete?

S většinou organizací, která se zabývají pomocí uprchlíkům také s orgány státní správy.

15. Jak byste hodnotil/a spolupráci s ostatními nevládními a vládními v ČR, považujete ji za dostatečnou?

Spolupráce je dostačující. Jsme s ní spokojeni.

16. Je spolupráce se státními orgány dostatečná?

Ano. Myslím, že je vyhovující v rámci možností.

17. Podařilo se vaší organizaci navázat fungující partnerství v rámci ČR, EU a mezinárodní úrovni?

Ano s některými evropskými zeměmi.

18. Jak byste hodnotil/a činnost organizací zabývajících se uprchlickou otázkou v ČR? Pokuste se porovnat činnost vládních a nevládních aktérů v čem se liší, doplňují a co naopak chybí při pomoci uprchlíkům?

Myslím, že nevládní organizace mají mezi sebou vytvořenou síť dobře fungujících a vzájemně se proklínajících služeb. Jejich služby se vzájemně doplňují. Upozornila bych pouze na nepoměr v počtu a kvalitě služeb jednotlivých regionech v České republice.

Respondent č.7

Rozhovor

1. Jakou zastáváte pozice v rámci vaší organizace?

Pracuji jako sociální poradkyně v Poradně pro uprchlíky.

2. Jak dlouho v organizaci pracujete?

8 měsíců.

3. Měl/a zkušenosti s prací s uprchlíky před Vaším nástupem do organizace?

Ne.

4. V čem spatřujete hlavní přínos vaší organizace při práci s uprchlíky?

Ve své práci se zaměřujeme hned na několik oblastí práce s uprchlíky a s širokou veřejností.

5. Jakým způsobem kontaktujete uprchlíky?

Co se týká sociálního poradenství, tak naši pomoc uprchlíci vyhledávají sami.

6. Jakými způsoby s uprchlíky komunikujete?

Osobně, telefonicky a v jazyce, ve kterém jsou schopni se dorozumět.

7. Jak dlouho obvykle vaše spolupráce trvá?

Jde o jednorázovou intervenci. Někdy spolupracujeme déle, podle potřeb klienta.

8. Narážíte na nějaké překážky při práci s uprchlíky?

Ano, ale nejde o nic závažného.

9. Má vaše organizace dostatek kvalifikovaných pracovníků, abyste mohli realizovat cíle vaší organizace?

Ano.

10. Využívá vaše organizace při své činnosti dobrovolníky?

Ano. Dobrovolníci se podílí hlavně na našich projektech.

11. Jaké s nimi máte zkušenosti?

Naši dobrovolníci odvádějí velmi kvalitní práci. Zdůraznila bych zejména jejich nadšení a sympatický přístup k našim klientům.

13. Domníváte se, že je činnost vaší organizace dlouhodobě finančně zajištěna?

Ano.

14. S jakými organizacemi při své činnosti spolupracujete?

Spolupracujeme s celou řadou organizací. Jedná se zejména o spolupráci na projektech.

15. Jak byste hodnotil/a spolupráci s ostatními nevládními a vládními v ČR, považujete ji za dostatečnou?

Jsme se spoluprácí spokojeni.

16. Je spolupráce se státními orgány dostatečná?

Ano. Spolupráci s orgány státní správy považuji za fungující.

17. Podařilo se vaší organizaci navázat fungující partnerství v rámci ČR, EU a mezinárodní úrovni?

Ano v Evropské unii.

18. Jak byste hodnotil/a činnost organizací zabývajících se uprchlickou otázkou v ČR? Pokuste se porovnat činnost vládních a nevládních aktérů v čem se liší, doplňují a co naopak chybí při pomoci uprchlíkům?

Myslím, že činnost organizací, které se zabývají prací s uprchlíky, je na dobré úrovni. Vždy je ale co zlepšovat.

4.2. Služby nabízené uprchlíkům nevládními organizacemi

U nevládních organizací uvádím přehled poskytovaných služeb a projektů. Služby poskytované sledovanými nevládními organizacemi jsem rozdělila do následujících kategorií. Těmto kategoriím pak odpovídají následující jednotlivé projekty, které organizace realizují.

Své služby organizace poskytují ve svých kancelářích a sídlech, v azylových zařízeních ČR, v mobilních zařízeních a na dalších místech. Projekty nevládních organizací lze rozdělit podle rozsahu působnosti na mezinárodní, celorepublikové a dále na projekty určené pro kraj, město či nějakou jinou lokalitu.

Právní asistence

Do právního poradenství spadá poskytování informací žadatelům o azyl o právech uprchlíků v České republice. Prostřednictvím právního poradenství organizace při orientaci v legislativě nové země a také při řešení problémů, které si vyžadují právní ošetření. Uprchlíci jsou informováni o svých právech a povinnostech, čímž předchází situacím, které někdy vyvstanou z neinformovanosti.

Nedílnou součástí těchto služeb je také pomoc při sepisování a vyřizování potřebných dokumentů a případná asistence nebo doprovod při jednání. Organizace svým klientům pomáhají při ověřování a nostrifikaci dokladů o vzdělání.

Pracovníci nevládních organizací také dbají na dodržování práv uprchlíků a chrání jejich zájmy. V některých případech právníci poskytují individuální asistenci a pomoc při řízení o udělení azylu.

Právní pomoc je k dispozici přímo v kancelářích nevládních organizací nebo azylových zařízeních České republiky. Organizacemi jsou vydávány a distribuovány brožury a příručky o české republice. Prostřednictvím těchto příruček se cizinci mohou snadněji orientovat nejen v legislativě, ale i o České republice.

Projekty organizací:

- Právní poradenství v azylových zařízeních a zařízení pro zajištění cizinců na území Moravy a Slezska

- Právní pomoc účastníkům řízení o udělení azylu
- Právní a sociální poradenství cizincům pobývajícím v ČR
- Právní kliniky
- Právní poradenství cizincům v ČR „Podané ruce“ dobrovolnické aktivity pro uprchlíky

Psychosociální asistence

Poradenství se týká především oblastí práva sociálního zabezpečení, zdravotní péče, dávek státní sociální podpory, vzdělání a zaměstnávání. Sociální poradenství je zvláště zaměřeno na uprchlíky ve znevýhodněném postavení. Jedné se o matky s dětmi, těhotné, stará a nemocné osoby a děti. Některé organizace poskytují rovněž asistenci nezletilým žadatelům o azyl bez doprovodu.

Projekty organizací:

- Dobrovolníci jako průvodci azylantů a cizinců trvale usazených v ČR
- PROKVA (profesionalizace a kvalita)
- Sociální poradenství žadatelům o udělení mezinárodní ochrany v oblasti zdravotní péče – „Berlička“
- Sociální poradenství a asistence pro žadatele o azyl jako prevence sociálního vyloučení a jiných sociálně-patologických jevů
- Nezletilí v zařízení pro zajištění cizinců: Zhodnocení současné situace, právní a psychosociální poradenství nezletilým a budování kapacit
- Ženská terapeutická skupina v uprchlickém zařízení Ministerstva vnitra ČR Kostelec nad Orlicí
- Podpora sociálních služeb s regionální / místní působností – Jihomoravský kraj
- Sociální poradenství žadatelům o azyl Mobilní služby pro imigranty

Realizace volnočasových a vzdělávacích programů

V této oblasti vzniká řada projektů na podporu lepšího uplatňování cizinců na trhu práce. K naplnění tohoto cíle dochází prostřednictvím počítačových a jazykových

kurzů, podání informací o volných, pracovních místech a dohodami se zaměstnavateli. Tímto způsobem nevládní organizace pomáhají uprchlíkům při složitém procesu integrace. Mezi vzdělávací aktivity patří bezplatné nebo částečně dotované kurzy, které jsou realizovány řadou projektů. Projekty probíhají nárazově a nebo se jedná o dlouhodobě poskytovanou službu. Kurzy jsou zaměřeny na výuku českého a anglického jazyka, počítačové, rekvalifikační a motivační kurzy.

Projekty organizací:

- Individuální podpora zaměstnávání cizinců v Praze
- Individuální podpora zaměstnávání cizinců v ČR
- Work in prague
- Pilotní projekt výuky lektorů Českého jazyky a kurzů češtiny pro cizince
- Foreignassistant (Cílem projektu je zrychlit a zefektivnit integraci azylantů a cizinců do lokálního prostředí.)
- Equal Work in Czech (Projekt obsahuje individuální sociální práce s cílovou skupinou, sadu integračních kurzů a kurzů českého jazyka.)
- Rozvojové partnerství NET 2005 - Proč mají zůstat stranou?
- Hezky Česky
- Vypracování pilotní metodiky úvodních kurzů pro azylanty
- Krok k pracovní integraci
- Zvyšování počítačové gramotnosti cizinců a uprchlíků
- Šance na českém trhu práce - projekt na podporu integrace cizinců v roce 2007
- Praktické rady a tipy pro potencionální zaměstnavatele cizinců s trvalým pobytem a azylantů
- Individuální asistence cizincům při vstupu na trh práce a při zlepšování jejich komunikace

Legislativní činnost

Významnou částí odborné činnosti nevládních organizací v oblasti cizineckého, azylového a migračního práva je účast na práci odborných komisí na národní i mezinárodní úrovni, v aktivní participaci na legislativním procesu a ve vypracování odborných studií, expertíz a doporučení.

Projekty organizací:

- Monitoring zemí původu
- Regulace nelegální migrace
- Monitoring zajištění žadatelů o azyl v nových členských státech EU

Nevládní organizace vydaly také publikaci Přípomínky k novele Zákona o azylu č. 165/2006 Sb..

Působení na veřejnost

Nezbytnou součástí aktivit nevládních organizací je práce s širokou veřejností. Tato práce si klade za cíl rozvíjet toleranci, potírat xenofobní smýšlení, projevy nedůvěry, nesnášenlivosti a nebo rasismus. Dále posilovat ve veřejnosti vědomí lidských práv a právního státu.

Svých cílů organizace dosahují pomocí pořádání přednášek, diskusí, konferencí a mnoho dalších akcí, které jsou zaměřeny na informovanost veřejnosti o uprchlících. Akce se zaměřují rovněž na země, ze kterých uprchlíci pocházejí, na jejich kulturu a zvyky. Uskutečňují se koncerty, výstavy, národně kulturní večery a jiné společenské aktivity, kde se setkávají a vzájemně poznávají odlišné kultury, Česká veřejnost se s uprchlickou problematikou může seznámit také z filmů, časopisů, knih či letáků, ne jejichž vzniku se nevládní organizace rovněž podílejí.

Projekty organizací:

- RAXEN - Monitoring projevů rasismu a xenofobie v České republice
- „Plujeme dál“ (Projekt představuje realizaci integračního centra v Brně. Je zaměřen na vzájemné poznávání, střetávání a obohacování příslušníků většinové a menšinové společnosti.)

Finanční a materiální pomoc v nouzi

Nevládní organizace mohou zabezpečit také přímou finanční a materiální pomoc. Jedná se zejména o finanční podporu pro osoby s uděleným azylem, které potřebují pomoc při procesu integrace. Podpora probíhá formou jednorázových příspěvků nebo se jedná o opakované dávky. V materiální pomoci mají uprchlíci k dispozici šaty, jídlo, hygienické potřeby, léky a zdravotnické pomůcky a jiné nezbytně nutné věci. Do finanční a materiální pomoci lze také zahrnout domy na půli cesty.

Projekty organizací:

- Nový domov II (Cílem je stanovení pravidel pro efektivní a spravedlivé rozdělení finančních prostředků určených k vybavení integračních bytů azylantů a odzkoušení těchto pravidel v praxi.)
- Rozběh II. (V rámci projektu je poskytováno po přechodnou dobu maximálně 1 roku ubytování a doprovodné právní, sociální a psychologické poradenství cizincům, kterým bude v řízení o udělení azylu udělena doplňková ochrana a kteří si nebudou schopni po ukončení azylového řízení zajistit ubytování vlastními silami.)
- Koncepce domů na půl cesty pro mladé uprchlíky bez doprovodu
- Cesta k novému domovu – podpora mimoškolních aktivit dětí azylantů v ČR

4.3. Komunikace nevládních organizací s uprchlíky

Důležitým faktorem pro práci nevládních organizací je způsob práce s uprchlíky. Propagace organizací a informovanost cílové skupiny o nabízených službách jsou

nezbytné pro práci organizací. Většinou uprchlíci organizace o pomoc požádají sami. O službách a nabízených projektech se klienti mohou dozvědět z letáků, brožur a nebo jsou odesláni jinými institucemi, které s organizacemi spolupracují. Nevládní organizace rovněž nabízí možnost přehledu o jejich aktivitách na vlastních internetových stránkách. „Snažíme se o propagaci na internetových stránkách, i když samozřejmě chápeme, že přístup uprchlíků k internetu je značně omezen.“ (sociální poradkyně Centra pro integraci cizinců). Uprchlíci se mají možnost kontaktovat na nevládní organizace přímo v azylových zařízeních, kde jsou služby pro uprchlíky k dispozici.

Komunikace s uprchlíky probíhá převážně osobním kontaktem, v některých případech také telefonicky a nebo elektronickou formou. Jednání s klienty se uskutečňuje v češtině, angličtině v někdy i v ruštině. „Pokud je to nezbytně nutné najímáme tlumočníka.“ (sociální poradkyně Centra pro integraci cizinců)

Délka trvání spolupráce s uprchlíky se různí. „Většinou se jedná o jednorázovou intervenci nebo klienti dochází opakovaně.“ (vedoucí Poradna pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích). „Délka spolupráce se liší vzhledem k druhu poskytované služby. V poradenských službách se většinou jedná o jedinou návštěvu. V azylových zařízeních spolupráce může trvat i několik let. Při kurzech, pořádaných naší organizací a v rámci některých projektů se práce s cílovou skupinou velmi různí.“ (zaměstnankyně Organizace pro pomoc uprchlíkům)

4.4. Dobrovolníci a jejich úloha v nevládních organizacích

Všichni respondenti na otázku, zda při své práci využívají dobrovolníky, odpověděli kladně. Dobrovolníci se především podílí na realizaci projektů. „Dobrovolníci jsou nedílnou součástí našich aktivit. Bez dobrovolníků by se řada projektů uskutečnila jen s velkými obtížemi.“ (zaměstnankyně Organizace pro pomoc uprchlíkům).

Dotazovaní se také shodují na dobrých zkušenostech s prací dobrovolníků. „Naši dobrovolníci odvádějí velmi kvalitní práci. Ocenila bych zejména jejich nadšení a

sympatický přístup k našim klientům.“ (sociální poradkyně v Sdružení občanů zabývajících se emigranty)

4.5. Spolupráce nevládních organizací s dalšími institucemi

Nevládní organizace spolupracují v rámci ČR s orgány státní správy činnými v uprchlické problematice, ale i s ostatními orgány, které s touto problematikou souvisí. Neomezují se však pouze na spolupráci v rámci České republiky, spolupráce se týká také evropských zemí. Funguje také spolupráce celosvětová. Nevládní organizace samozřejmě spolupracují i mezi sebou navzájem.

4.5.1. Typy subjektů, které spolupracují s nevládními organizacemi

Státní správa

V oblasti státní správy organizace spolupracují především s Ministerstvem vnitra ČR a jeho složkami. Dále pak s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvem zahraničních věcí a s ministerstvem informatiky.

Samospráva

Spolupráce v oblasti samosprávy se odvíjí především od regionů, kde organizace působí. Jedná se o krajské a městské úřady, úřady práce a školská a zdravotnická zařízení.

Školy a vzdělávací instituce

Organizace spolupracují zejména s vysokými školami v České republice. Jako příklad fungující spolupráce bych uvedla projekt Organizace pro pomoc uprchlíkům Právní klinik. Cíl projektu spočívá ve spojení teoretického a praktického vzdělávání v právní klinice "Teorie a praxe azylu a uprchlictví". OPU oslovuje studenty Právnické fakulty Univerzity Karlovy, kteří tak již během studia získávají praxi a zároveň se mohou specializovat na velmi specifickou problematiku. Absolventi Právní kliniky

zaměřené na azylové a uprchlické právo získávají znalosti a zkušenosti a rozšiřují si perspektivu svého dalšího uplatnění nejen díky obsáhlejšímu znalostem, ale i tím, že při své práci poznají prostředí nevládních organizací či vládních institucí. Podobné projekty realizuje také SOZE a Centrum pro integraci uprchlíků spolupracuje s Filozofickou fakultou Západočeské univerzity v Plzni.

Nevládní organizace

Vzájemná spolupráce nevládních organizací je velmi častou formou partnerství. Poradna pro uprchlíky, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Centrum pro otázky migrace, Sdružení občanů zabývajících se uprchlíky a Poradny pro integraci jsou členy Konsorcia nevládních organizací pomáhajících uprchlíkům v ČR.

Spolupráce se týká projektů, služeb, rozvržení oblastí působnosti, zaujímání společných stanovisek k uprchlické problematice a připomínek k legislativě ČR, která se týká uprchlíků.

K dalším nevládním spolupracovníkům se řadí například Česká katolická charita, La Strada, Člověk v tísni a Rozvojové partnerství Hegera.

Spolupráce na mezinárodní úrovni

Mezi spolupracovníky nevládních organizací na mezinárodním poli se nejčastěji objevuje Evropská unie. Organizace jsou finančně podporovány z Evropského sociálního fondu a z Evropského uprchlického fondu. Evropská rada pro uprchlíky a exulanty a Vysoký komisař pro uprchlíky Organizace spojených národů jsou společným partnerem pro mnoho organizací.

OPU se podařilo navázat kontakt také s Slovenskou humanitární radou, maďarskou organizací MENEDEK, německou organizací PRO ASYL, s organizací OPU na Slovensku, polskou Humanitární akcí, maďarským Helsinským výborem, Gea 2000 ze Slovinska, Bulharským Červeným křížem a Rumunským Výborem pro uprchlíky a mnoha dalšími.

4.6. Hodnocení spolupráce

V rozhovoru se zaměstnanci nevládních organizací jsem se zaměřila na zhodnocení jejich spolupráce s orgány státní správy a s ostatními nevládními organizacemi. Konkrétně mě zajímalo, jak se jim spolupráce jeví a zda ji považují za dostatečnou. Dále jsem se dotazovala také na mezinárodní spolupráci, zda se organizacím podařilo navázat fungující partnerství.

4.6.1. Spolupráce s orgány státní správy

Orgány státní správy, kterých se týká uprchlická problematika, jsou často zadavateli projektů pro nevládní organizace. Česká republika realizuje projekty určené pro uprchlíky jako je třeba Státní integrační program. Z orgánů státní správy, které jsou spolupracovníky nevládních organizací, se jedná především o Ministerstvo vnitra ČR a jeho složky dále o Ministerstvo práce a sociálních věcí, kterého se dotýká především zaměstnávání uprchlíků. Mezi další spolupracovníky se řadí Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo informatiky a Ministerstvo školství, mládeže, sportu a tělovýchovy ČR. Užší spolupráce probíhá také na regionální úrovni, a to s Krajskými úřady a úřady práce, podle lokalit, kde organizace působí. Zaměstnanci nevládních organizací považují spolupráci s orgány státní správy převážně za dostačující, ale vadí jim příliš byrokratický přístup. „Komunikace s orgány státní správy je často zbytečně zdlouhavá a jejich přístup k uprchlíkům příliš laxní a neosobní.“ (sociální poradkyně Centra pro integraci cizinců). „Ocenila bych i jinou formu spolupráce a vstřícnější přístup ze stran zaměstnanců státní správy.“ (vedoucí Poradna pro uprchlíky a emigranty v Českých Budějovicích). Pozitivní zkušenosti ve spolupráci se státními orgány uvádí především organizace, které na našem území působí již delší dobu.

4.6.2. Spolupráce mezi nevládními organizacemi navzájem

Nevládních organizací, kterých se týká práce s uprchlíky je v ČR mnoho. Hlavním cílem nevládních organizací je konkrétní pomoc uprchlíkům. Druhy nabízené pomoci se často vzájemně doplňují a prolínají. Z toho důvodu je velice důležité, aby

organizace byly informovány o svých aktivitách a vzájemně komunikovaly. „Ocenila bych užší spolupráci s nevládními organizacemi a provázanější komunikaci. Myslím, že by se organizace vzájemně měly více informovat o svých projektech a aktivitách, aby bylo rozvržení služeb v ČR rovnoměrnější. Setkali jsme se s případem, kdy Organizace pro pomoc uprchlíkům otevřela mobilní poradnu pro uprchlíky v Českých Budějovicích, aniž by dříve informovali, že tato služba ve městě již existuje. Mobilní poradna tak mohla být pro uprchlíky otevřena v jiné lokalitě v Jihočeském kraji.“ (vedoucí Poradna pro uprchlíky a emigranty v Českých Budějovicích). Většina respondentů považuje spolupráci s nevládními organizacemi za dobře fungující. Vzájemná spolupráce umožňuje výměnu nu zkušeností a podporu.

4.6.3. Mezinárodní spolupráce

Spolupráce s mezinárodními celky nabízí nevládním organizacím pohled na uprchlickou problematiku v Světovém či Evropském měřítku. Všichni respondenti udávají navázání fungujícího partnerství v rámci Evropské Unie. Některým organizacím se podařilo navázat fungující partnerství také s řadou dalších zemí mimo Evropskou unii. Na vysoké úrovni je rozvinuta spolupráce nevládních organizací s vysokým komisařem pro uprchlíky Organizace spojených národů.

5. Diskuze

Správa uprchlických zařízení vytváří podmínky pro systematické a smysluplné zapojení nevládních organizací do chodu azylových zařízení na základě jejich vlastních projektů. Činnost nevládních organizací, ale také dalších subjektů participujících na chodu azylových zařízení, je zaměřena především do těchto základních oblastí: právní, sociální a psychologické poradenství, vzdělávání, volnočasové aktivity a materiální pomoc (charitativní činnost). Nevládní organizace jsou v tomto ohledu významným partnerem v činnosti azylových zařízení. (29)

Při rozhovorech se zaměstnanci nevládních organizací shodují na fungující a dostačující spolupráci s orgány státní správy tedy i s Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR. Z celkového počtu respondentů dva uvádějí, že spolupráce s orgány státní správy je sice fungující, ale zaznamenávají jisté potíže při komunikaci a přístupu.

Nevládní organizace mají v demokratické společnosti své důležité místo, protože zajišťují ochranu práv uprchlíků, a společně s nimi formulují a hájí jejich zájmy, názory a požadavky. Pomáhají řešit jejich problémy a mají úlohu prostředníka mezi klientem a státem. (8)

Významnou částí odborné činnosti nevládních organizací v oblasti cizineckého, azylového a migračního práva je účast na práci odborných komisí na národní i mezinárodní úrovni, v aktivní participaci na legislativním procesu a ve vypracování odborných studií, expertíz a doporučení. Pracovníci nevládních organizací také dbají na dodržování práv uprchlíků a chrání jejich zájmy. V některých případech mohou právníci poskytnout individuální asistenci a pomoc při řízení o udělení azylu.

Nevládní organizace nepřebírají odpovědnost státu za zajištění základní péče a ochrany uprchlíků, ale vyplňují mezery ve státních službách. Mezi státem a nevládními organizacemi může existovat úzká spolupráce, kdy stát je zodpovědný za financování a nevládní organizace za provedení služeb. (8)

Orgány státní správy, kterých se týká uprchlická problematika, jsou často zadavateli projektů pro nevládní organizace. Česká republika realizuje projekty určené

pro uprchlíky jako je třeba Státní integrační program. Z orgánů státní správy se jedná především o Ministerstvo vnitra ČR a jeho složky dále o Ministerstvo práce a sociálních věcí, kterého se dotýká především zaměstnávání uprchlíků. Mezi další spolupracovníky se řadí Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo informatiky a Ministerstvo školství, mládeže, sportu a tělovýchovy ČR. Užší spolupráce probíhá také na regionální úrovni, a to s Krajskými úřady a úřady práce, podle lokalit, kde organizace působí.

Finanční prostředky na svou činnost získávají nevládní organizace většinou z programů od mezinárodních a českých organizací a nadací, ze sponzorských darů, ze státních dotací nebo z příjmů z vlastní činnosti. Zvláštní místo ve společnosti zauímají mezinárodní nevládní organizace, které umožňují šíření informací do České republiky i ven, a fungují jako kontrolní mechanismus, který upozorňuje na případy porušování lidských práv a mezinárodních smluv a může vyvolat mezinárodní reakci. (32)

Všichni dotazovaní považují svou činnost za dostatečně finančně zajištěnou. Zdroje financí čerpají z mnoha zdrojů. Využívají také dotace z Evropských fondů a státních dotací nebo příjmů z vlastní činnosti. Všem nevládním organizacím, ve kterých probíhal můj výzkum, se podařilo navázat fungující partnerství v rámci Evropské unie.

6. Závěr

Cílem mé práce bylo zmapování činnosti nevládních organizací pracujících s uprchlíky na území České republiky. Zjistila jsem, jaké formy pomoci nevládní organizace poskytují, jaké projekty realizují a jaké služby mohou nabídnout. Dalším cílem bylo zjistit, jak funguje vzájemná spolupráce nevládních organizací a spolupráce se státními orgány zaměřenými na práci s uprchlíky.

Cíle práce byly splněny. Nevládní organizace pomáhají uprchlíkům zvládnout prvotní orientaci v novém prostředí, azylovou proceduru a záležitosti s ní spojené. Uprchlíkům, kterým byl azyl udělen, organizace pomáhají při začleňování do běžného života. Konkrétní pomoc se týká vstupu na trh práce nebo zajišťování bydlení, což jsou nejdůležitější kroky při začátku nového života v České Republice. Pomoc nevládních organizací uprchlíkům se neskládá pouze z práce v uprchlických zařízeních, ale významnou složkou je i ovlivňování široké veřejnosti pomocí integračních programů a projektů, které usilují o odstranění bariér ve společnosti. V projektech, které nevládní organizace realizují, jsou nejvíce zastoupeny vzdělávací aktivity.

Spolupráce státního a nevládního sektoru se ukázala jako fungující a dostačující. Nevládní organizace častou realizují státní projekty nebo se na nich podílejí. Spolupráce v rámci neziskového sektoru je velice dobře rozvinutá a pomáhá organizacím řešit některé problémy, které při práci s uprchlíky mohou nastat. Organizacím se rovněž podařilo navázat fungující partnerství v Evropské unii a některým i s dalšími zeměmi.

Kladivem na úředníky z názvu mé práce je legislativní činnost nevládních organizací. Tato činnost zahrnuje odborné činnosti v oblasti cizineckého, azylového a migračního práva. Dále do legislativní činnosti patří účast na práci odborných komisí na národní i mezinárodní úrovni, v aktivní participaci na legislativním procesu a ve vypracování odborných studií, expertíz a doporučení.

7. Seznam použitých zdrojů

- 1) Asociace uprchlíků v České republice. [online]
Dostupné z <www.Aučr.cz>, 7.6.2007
- 2) Azyl a migrace v evropském kontextu. [online]
Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/eunie/azyl.html#erf>>, 23.6.2007
- 3) Azylová zařízení v ČR. [online]
Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/ministerstvo/suz/zarizeni.html#charakter>>, 20.5.2007
- 4) ČEPELKA, Č., JÍLEK, D., ŠTRUMA, P. *Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu*. 1. Vyd. Brno: Masarykova universita, 1997. 262. s. ISBN 80-210-1493-8
- 5) Česká katolická charita. [online]
Dostupné z <<http://www.charita.cz>>, 28.6.2007
- 6) Český helsinský výbor. [online]
Dostupné z <<http://www.helcom.cz/>>, 25.6.2007
- 7) ČLOVĚK V TÍSNI. *Uprchlíkem v Česku Azylová politika, žadatelé o azyl, děti jako uprchlíci*. 2004. 27 s. [online]
Dostupné z <www.migraceonline.cz>
- 8) DYMEŠOVÁ, Gabriela. *Sociální práce s uprchlíky, sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi*. 1. Vyd. Zlín: OPU, 78. s .
- 9) GÜNTNER, J., *Jak a proč být dobrovolníkem*. 1. Vyd. Praha: Centrum pro integraci cizinců, 2006, 62. s.
- 10) HENDRKS, M. *Sociální práce a uprchlíci*. 1. Vyd. Praha: Poradna pro uprchlíky ČHV, 1993. 104. s.
- 11) JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2003. 231 s. ISBN 80-7178-749-3
- 12) KURIC, Aurelián. *Uprchlíci asociální práce*. 1. Vyd. Brno: SOZE, Vzdělávací nadace Jana Husa, 1997, 84 s.
- 13) Migrace. [online]
Dostupné z <<http://www.migrace.com/cs/o-nas/co-je-migrace.html>>, 7.5.2007
- 14) Migrace a uprchlictví v ČR. [online]

Dostupné z <<http://www.migrace.com/cs/o-nas/migrace-uprchlictvi-v-CR.html>> ,
24.6.2007

15) Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Informační publikace pro cizince Česká republika*. 1. Vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2006. 84. s.
ISBN 80-86878-43-0

16) Multikulturní centrum. [online] Dostupné z
<http://www.charitacb.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=39&Itemid=63>, 25.6.2007

17) Nesehnutí. [online] Dostupné z <<http://www.nesehnutí.cz/>>, 19.5.2007

18) Neziskové organizace. [online] Dostupné z
<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/nezisk_organizace.html>, 25.5.2007

19) Občanská sdružení. [online]
Dostupné z <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>>, 23.6.2007

20) ONDRUŠ, R., KEJVAL, J. *Průvodce cizineckým řízením*. 1. Vyd. Praha: LINDE PRAHA a.s., 200. 360. s. ISBN 1010262

21) Organizace pro pomoc uprchlíkům. [online]
Dostupné z
<http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=2&lang=cs>, 25.6.2007

22) Organizace pro pomoc uprchlíkům. *Vítejte v ČR*. 3. Vyd. Praha: OPU, 60. s.

23) Počet cizinců. [online]
Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu> , 28.7.2007

24) Poradna pro integraci. [online]
Dostupné z <<http://www.p-p-i.cz/?c=1>>, 7.8.2007

25) Poradna pro uprchlíky. [online]
Dostupné z <<http://www.uprchlici.cz/>>, 7.8.2007

26) Poradna pro uprchlíky. [online]
Dostupné z
<http://www.charitacb.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=31&Itemid=43>, 25.6.2007

- 27) Řízení o udělení azylu. [online] Dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_rizeni_azyl-popis_aktualniho_vyvoje , 28.7.2007
- 28) Sdružení občanů zabývajících se uprchlíky. [online] Dostupné z <http://www.soze.cz/showpage.php?name=kdo> , 20.6.2007
- 29) Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky. *15 let jsou uprchlíci u nás, Sborník prací vycházejících za období 1990-2004*. 1. Vyd. Praha: Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky, 2005. 36. s.
- 30) Správa uprchlických zařízení v ČR. *Výroční zpráva 2005*. Praha
- 31) ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. Sborník. 203.s. ISBN 80-7178-285-8.
- 32) UHEREK, Zdeněk. *Integrace azylantů Výzkumná zpráva pro Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky Oddělení pro Českou republiku*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, Oddělení etnických studií, 2002. 34 s.
- 33) UNHCR partneři. [online] Dostupné z <http://www.unhcr.cz/partneri/?cid=22> , 14.6.2007
- 34) UNHCR základní informace. [online] Dostupné z <http://www.unhcr.cz/zakladni/?cid=33> , 13.6.2007
- 35) Uprchlíci ve střední Evropě. [online] Dostupné z <http://www.migrace.com/cs/o-nas/uprchlici-ve-stredni-evrope.html> , 26.5.2007
- 36) Zákon o azylu. [online] Dostupné z <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb06437&cd=76&typ=r> , 27.7.2007

8. Klíčová slova

Azyl

Migrace

Mezinárodní ochrana

Nevládní organizace

Orgány státní správy

Uprchlík

Zákon o azylu

Ženevská konvence